

Monumentele de for public din centrele oraşelor.

Studiu de caz: creațiile sculptorului Ioan Schmidt-Faur*

Virgiliu Z. Teodorescu

Dezvoltarea generală a localităților a generat în timp și un anumit mod de tratare a centrelor civice ale acestora, cu anumite dotări edilitare, care au conferit o prestață deosebită oraşelor respective. Biserica, școala, sediul administrației locale relevă o concentrare a acestor edificii într-un anumit perimetru (ce corespunde adeseori cu vatra de formare a respectivei localități ce inițial a servit și ca loc de desfășurare a activităților comerciale). Respectivul spațiu a cunoscut el însuși o evoluție care, de la etapă la etapă, i-a modificat conformația, funcționalitățile și respectiv dotările, starea economică fiind factorul determinant al acestor modificări. Pentru cele mai bine situate, ca potențial economic, prestigiul dorit s-a realizat și prin amplasarea în respectivul spațiu și a unor monumente evocatoare ale unor evenimente și a unor personalități care au contribuit la afirmarea așezării¹. Evoluția s-a manifestat conceptual și prin mutații de natură urbanistică. Vatra inițială a schimburilor comerciale zilnice, săptămânale sau cele cu caracter ocazional sezonier, deseori organizate și găzduite în perioada care încadra ziua patronului protector al localității (sfântul ce a dat hramul principalei biserici), a determinat modificări care, treptat, au scos aceste manifestări din zona devenită centrală spre periferie. A fost momentul când suprafața anterior folosită ca loc de târg să fie transformată în spațiu verde care, la rândul-i, a cunoscut o treptată modificare prin dotările ce i-au conferit caracterul de parc central al așezării. Dotările au fost predilect cele cu caracter funcțional însă, cu timpul, au dobândit și menirea de „Pro memoria” a respectivei urbe prin monumentele de for public realizate, amplasate, întreținute, prezentate ca efectivă carte de vizită a orașului. Adesea, asemenea creații de natură artistică au devenit chiar element definitoriu ca simbol al orașului. Această posibilitate a impus edililor, urbaniștilor și tuturor celor implicați în aducerea în forul public a unor asemenea simboluri, să-și definească scopul enunțat în momentul când de la

* Din cauza lungimii, notele de subsol au fost transformate în note de sfârșit de pagină.

ideea unei persoane, preluată de un comitet de inițiativă, se ajungea la demararea subscripțiilor publice și lansarea concursurilor pentru desemnarea sculptorilor ce aveau să realizeze monumentele respective. Din momentul dezvelirii, sfințirii, monumentul devenea un loc de memorie al respectivei comunități, în jurul căruia se desfășurau, periodic, ceremonii. Cele enunțate relevă că respectivul monument devenea al tuturor locuitorilor, care se implicau în a-l păstra și onora, cinstindu-i prezența prin modul cum era îngrijit, venerat, prezentat ca ceva ce făcea parte din biografia lor, el fiind considerat ca o investiție a fiecăruia.

Evoluția localităților a generat în timp anumite „specializări” urbanistice manifestate prin crearea de centre cu caractere bine delimitate ca funcționalități. Astfel s-a ajuns la centre cu caracter administrativ, comercial, școlar, cultural, sanitar, sportiv, recreativ, adeseori unul din aceste centre având și menire de *agora* ca loc de reuniune a locuitorilor la momente de maxim interes public. S-a ajuns ca dotările să fie în majoritatea cazurilor în concordanță cu specificul respectivului centru, fiind păstrate simboluri realizate anterior. Este necesară precizarea că, în majoritatea cazurilor, inițiatorii realizării unor asemenea simboluri au căutat să asigure amplasamentele în spații care ele însele erau evocatoare a temei abordate în noua creație artistică.

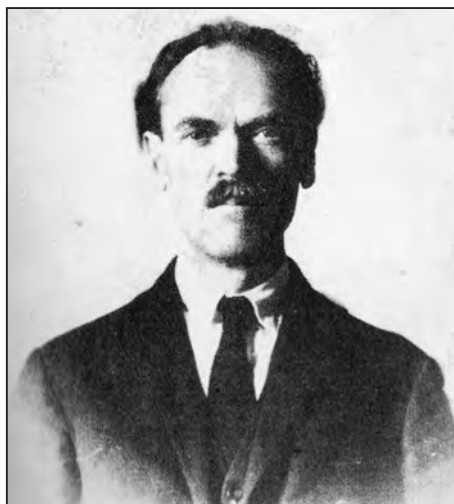
Trecerea timpului, schimbările de optică, desemnarea unor alte priorități au generat adeseori înlăturarea din forul public a unor simboluri, pentru ca pe locul respectiv să fie amplasat un alt simbol. În acest caz avem două situații distincte. Prima a condus la evacuarea și reamplasarea într-un nou spațiu a vechilor monumente, iar a doua, cea mai nefericită și totalmente nejustificată, a constat din îndepărtarea și „depozitarea provizorie”, până la o defnire a viitorului spațiu oferit de edilii localității. Această „soluție” în majoritatea cazurilor s-a soldat cu deteriorarea, dispariția parțială sau totală a componentelor monumentelor, încât ulterior n-a mai fost posibilă o reamplasare a acestora. Nu ne-am referit la monumentele „epurate” din forul public ca urmare a schimbărilor de optică politică. Patima, vrăjmășia, infatuarea au avut și au prioritate în asemenea ocazii, prilej predilect de răzbunare, înlăturând rațiunea și bunul simț. Trecerea timpului, judecata mai detașată a generațiilor ulterioare, neimplicate politic, a dus la o apreciere mai nuanțată a evenimentelor și personalităților. Noua perspectivă, mai relaxată, a venit adesea prea târziu, făcând loc doar regretelor pentru pripeala care a generat, în epocă, distrugerea unui monument din forul public. Sunt numeroase exemple de lucrări, neacuzabile politic, care au fost îndepărtate și pierdute. Unele din ele au fost înlăturate și prin oculta vrăjmășie generată de concurența între artiști plastici, fapte susținute uneori și de edilii și presa partizană. Altele au fost

îndepărtate pentru a face loc altora sau pentru a genera o nouă sistematizare și dotare a zonei. Adeseori, asemenea fapte se realizează prin hotărâri ale celor care au dobândit, te miri cum, calitatea de edil, ca foarte repede să uite de a mai consulta pe cei care ar putea să-i consilieze. Odată declanșată, operațiunea distructivă, demolatoare este greu de stăpânit, cu toate aspectele ce decurg dintr-o asemenea măsură. În asemenea situații, „corul” lingușitorilor, al celor preocupați mascat a provoca denigrarea „făptașului”, au prioritate, tam-tamul, praful orbitor generând acte de aparent entuziasm al celor mulți care, din prudență, teamă, constrângere nu au posibilitatea să fie glas dezaprobator care ar putea stopa, în ceasul al 12-lea, înlăturarea, distrugerea respectivului simbol.

Noțiunea de centru urban a cunoscut la rândul-i o evidentă evoluție, încât acum în aceeași localitate avem două sau mai multe centre, uneori distincte, alteori, printr-o cale rutieră, fiind o dispunere gen „mărgelele unui șirag”. În asemenea cazuri, este o diferențiată nuanțare arhitecturală, relevând trăsăturile unei epoci caracterizată prin linie, decorațiuni, materiale puse în operă, funcționalități caracteristicele etapei istorice. Și monumentele de for public, în general, sunt în concordanță cu habitatul respectiv. Excepțiile sunt distonante, relevând o nefericită „lipitură” generată din ignoranță, care efectiv „sfidează” ambientul amplasamentului.

Forul public al multor localități din România găzduiește lucrări realizate de sculptorul **Ioan Schmidt-Faur**. Din varii motive, liniștii ignorării contribuției sale la completarea patrimoniului sculptural a fost coborât încă din anii vieții sale, proces accentuat după decesul petrecut acum 75 de ani. Orașul Iași are integrat în forul public simbolul cinstirii lui Mihail Eminescu, lucrare monumentală, dobândită de artistul plastic în urma unor concursuri la care au participat și alți sculptori de seamă. Deși s-au scurs 75 de ani de la prematura sa dispariție, comoditatea, ignorarea mărturiilor relevante, determină fie formulări neconforme cu realitatea, fie acordarea unor definiții ce nu concordă cu lucrările integrate în patrimoniul cultural artistic din România.

Parcurgând, pe parcursul deceniilor de documentare, documentele epocii, păstrate în fondurile arhivistice, coroborându-le cu cele din presa anilor respectivi

Johann Schmidt-Faur

și cu mărturiile deținute de urmașii familiei sculptorului, consider necesar, în actuala conjunctură, o evocare care să readucă în atenție opera acestui artist plastic. Atât la Iași, cât și în alte multe locuri numele îi este fie ignorat, fie citat fără a fi realizate conexiunile necesare pentru ca ansamblul creației sale să-i definească contribuția la îmbogățirea patrimoniului forului public. Sperăm ca evocarea – în contextul valoroasei manifestări anuale generos susținută de intelectualii Iașului și predilect de colectivul Muzeului Unirii – va fi un bun prilej de receptare, care să ducă ulterior la publicarea unei lucrări monografice, scrieri care să reunească contribuții ale mai multor discipline, deoarece omul Ioan Schmidt-Faur a fost, totodată, un valoros cadru didactic și un om pasionat de progresul tehnicii, cu rezultate meritorii (soldate chiar și cu brevete de invenție), stăpânind problemele tehnice ale zborului sau ale navelor maritime.

Consider că municipiul Iași trebuie integrat în anul 2009 la actul de comemorare a acestui înaintaș realizator al componentelor monumentului „Mihail Eminescu”, având datoria morală de a-i perpetua cuvenita cinstire.

Enunțând cele de mai sus, recurgem la evocarea unui activ și valoros sculptor a cărei activitate a fost stopată acum 75 de ani. Iohann Schmidt-Faur s-a născut la 8 mai 1883, la Znaim, azi Znojmo, în Cehia, și a decedat la 29 martie 1934, la București. A fost înmormântat în cimitirul din Târgu-Jiu la 2 aprilie 1934.

Anii de studii din localitatea natală, precum și cei petrecuți după venirea în România, la începutul secolului XX, sunt evocați cu bibliografia respectivă în o serie de studii publicate cu alt prilej². După studiile făcute la Viena, stabilit în Ardeal, unde a fost numit inițial profesor la Odorheiul Secuiesc. Acolo, modelările realizate l-a făcut repede cunoscut și apreciat. Așa a ajuns să preia comenzile pentru orașul Târgu Mureș și județul Mureș. Au urmat anii de activitate creatoare de la Târgu Jiu și Craiova, unde realizările sale au fost predilect în domeniul ceramicii. De la Târgu Jiu a fost chemat pentru a fi profesorul de modelaj din cadrul Școlii de Ceramică ce fusese înființată de Iuliu Moisil, ca o componentă a Gimnaziului „Tudor Vladimirescu”. Acum a realizat o suită de busturi ale personalităților culturale locale. A fost chemat apoi să preia conducerea sectorului de modelaj al unei întreprinderi din Craiova, profilată pe realizarea de cahle pentru sobe. După scurt timp, el a fost solicitat a veni la București.

Pentru Iohann Schmidt-Faur, un prim prilej de integrare a creației sale în forul public bucureștean l-a constituit comanda primită de la arhitectul Dumitru Maimarolu³ la venirea în Capitală. La **București**, Schmidt-Faur a fost modelatorul unor decorațiuni interioare și exterioare la noua construcție a Cercului Militar⁴. Evenimentele militare ale anilor 1916-1918 au generat,

din partea ocupanților a zonei sudice a țării, internarea lui Iohann Schmidt, ca nesupus la încorporare în 1914, în calitatea sa de cetățean al Austriei. Anii respectivei „sanctiuni” i-a petrecut cu o exemplară demnitate de român (deși cetățenia română a obținut-o abia după un deceniu). Comportamentul manifestat l-a determinat pe Nicolae Iorga să-i acorde sprijinul dobândirii unei burse de studii în Austria, unde s-a specializat în artă monumentală. Creațiile sale de la Viena au fost unanim apreciate de cei care i-au fost îndrumătorii în desăvârșirea sa ca artist plastic. La revenirea în România contactul cu lumea plaiurilor transilvane i-a oferit lui Iohann Schmidt posibilitatea înzestrării temporare a centrului orașului **Târgu Mureș** cu semnificative simboluri. O primă comandă a fost realizarea unui monument dedicat *Soldatului Român*⁵ care, după turnarea în bronz, a fost amplasat în zona centrală a orașului. Fondurile necesare au fost colectate prin organizarea a variate manifestări. Deși lucrarea fusese adusă și montată, din varii motivații se întârzia dezvelirea, situație care a provocat promptă reacție a opiniei publice românești, revendicându-se operativă organizare a solemnității.

În anul 1924, tot la Târgu Mureș a fost amplasat, în zona verde din fața palatului Prefecturii, monumentul Latinității, *Lupoaica Capitolină*, lucrare modelată de sculptorul Iohann Schmidt. La începutul lunii septembrie 1940, în ultimele momente ale prezenței administrației românești pe teritoriul „cedat” în urma raptului impus prin Diktatul de la Viena, ambele lucrări au fost salvate de energica acțiune a Armatei Române, componentele celor două simboluri fiind demontate și transportate la Turda, unde edilii locali le-au integrat prompt în forul public din zona centrală a orașului. Monumentele rămase au fost repede distruse de noua stăpânire, preocupată prioritar de a înlătura în teritoriul dobândit orice prezență evocatoare a identității istorice românești⁶.

De pe plaiurile dobrogene, Iohann Schmidt a primit comanda realizării unui monument al Eroilor în localitatea **Hârșova**⁷. El a modelat o statuie a *Ostașului Român*, mărimea 1/1, înfățișat cu arma în poziția de așteptare. Monumentul a fost amplasat în fața Primăriei. Pe o platformă formată din două trepte este amenajat un trunchi de piramidă realizat din piatră dobrogeană pe care se află încastrată o placă în față: „EROILOR HÂRȘOVENI MORȚI PENTRU PATRIE ... COMUNA HÂRȘOVA ȘI CETĂȚENII EI – RECUNOȘTINȚĂ”. Monumentul a fost dezvelit în anul 1924.

București. O mobilizatoare inițiativă au avut-o slujitorii aviației române, doritori a cinsti memoria zburătorilor români căzuți în epoca de pionierat, inclusiv în anii Primului Război Mondial, prin realizarea unui simbol cu caracter național⁸. În 1922 a fost lansată o primă tentativă, care, prin laconismul apelului

tematic către eventualii competitori realizatori, n-a adus oferte din partea unor sculptori semnificativi. Chiar entuziaștii inițiatori nu aveau conturată cu claritate concepția monumentului (cum va arăta simbolul dorit, proporțiile acestuia, materialele puse în operă). Ca atare, au fost necesari câțiva ani de tatonări, când, prin repetate concursuri anunțate, s-a ajuns la o clarificare a comandatarilor în raporturile cu executanții. Se poate spune că această limpezire a intervenit din analizarea fiecărei participări, preluându-se cele mai bune idei, pentru a se ajunge în final la a cere executantului monumentului să folosească, selectiv, acele soluții premiate, pe care juriul răsplătindu-le material, comandatarul devenise proprietarul acestora. La momentul implicării în concurs a lui Iohann Schmidt, macheta lui a fost răsplătită cu premiul I, însă execuția urma să fie încredințată după o nouă consultare. Președinte de onoare al juriului era principele moștenitor Carol care, la data vizitării expoziției de machete, a fost plăcut impresionat de ideea lui Iohann Schmidt de a plasa pe un înalt obelisc un reprezentativ zburător, un Icar al veacului XX. Mulțumit, acesta s-a arătat interesat de identitatea autorului. Iohann Schmidt-Faur, fiind de față la această viziune, s-a prezentat enunțându-și numele. Reacția principelui a fost categorică, traducându-i în limba română numele: „Domnule, dumneata ești efectiv un FAUR”. Oamenii presei prezenți la viziune au preluat definiția și astfel, treptat, pentru următorul deceniu sculptorul a devenit „Ioan Faur”. În 1927, după alte tatonări, târăgănări, juriul, având ca președinte pe dr. Ioan Cantacuzino, a găsit cu cale să încredințeze spre realizare *Monumentul Eroilor Aerului* sculptoriței Lidya Kotzebue⁹. Contractual, realizatoarei i-au fost enunțate elementele esențiale din compunerea monumentului, precum și sursele de inspirație necesare pentru a obține, în final, în forul public, un simbol reprezentativ. Au urmat dificultățile de natură financiară, sumele dobândite în primii șapte ani diminuându-se prin deprecierea leului, pierzându-se prin falimentul unor bănci unde fuseseră depuși banii spre fructificare. Această penurie se petrecea în condițiile crizei economice mondiale de la cumpăna deceniilor 3-4 a perioadei interbelice. Perseverenți, inițiatorii au făcut noi demersuri, noi acțiuni pentru dobândirea sumelor necesare, efort care a durat 13 ani. Astfel, la 20 iulie 1935 (de ziua patronului protector al aviației, Sf. Ilie), aceștia au reușit să-și vadă scopul împlinit, organizând o mare manifestare în cadrul căreia a avut loc dezvelirea și sfințirea monumentului. Componentele sculpturale, de mari dimensiuni, au impus realizatoarei să recurgă la ajutoare în etapa modelării în lut a acestora. Printre ajutoare s-a aflat și tânărul sculptor Iosif Fekete¹⁰ care, în mod regretabil, la anii senectuții, a ajuns să-și atribuie rolul de colaborator în conceperea monumentului și apoi chiar de autor efectiv. Din păcate, deși exista o documentare

care, prin elementara lectură, ar fi stopat asemenea revendicări incorecte, au fost persoane care au preluat pretențiile formulate de sculptorul Iosif Fekete, atribuindu-i realizarea monumentul.

Pentru plaiurile vâlcene, în anul 1923, Iohann Schmidt a conceput un impresionant *Monument al Eroilor*, amplasat în localitatea **Ocnele Mari**, în micul spațiu verde din fața clădirii primăriei orașului. Anumite târăgănări locale au condus la întârzierea, timp de câțiva ani, a dezvelirii acestui simbol¹¹.

Localitatea **Buhuși**, componentă în trecut a județului Neamț, azi înglobată la județul Bacău, a acționat printr-un comitet de inițiativă pentru a aduce în forul public un monument al Eroilor¹². S-au adresat sculptorului Iohann Schmidt, care a integrat în compoziția monumentului, pe fața principală a pedestalului dedicația „POPULAȚIA COMUNEI BUHUȘI RECUNOSCĂTOARE”. Pe fețele laterale ale pedestalului au fost plasate: basorelieful *Atacul* (0,50x0,40 m) și placa cu numele Eroilor. *Statuia Ostașului Român*, dominând pedestalul, relevă demnitatea apărătorului de glie strămoșească. Pe pedestal este inscripționată mențiunea: „MAESTRU (pietrar) P. VINCENZO PIATRA N/eamț/ - SCULPTOR I SCHMIDT BUCUREȘTI”.

O relație remarcabilă s-a creat între comitetul de inițiativă din **Caracal** și sculptorul Iohann Schmidt. Locuitorii plaiurilor Romanațiului și-au dorit un reprezentativ monument¹³ întru cinstirea Eroilor, în capitala județului respectiv. În acest scop au declanșat o amplă și variată acțiune de colectare de fonduri. S-au adresat sculptorului Iohann Schmidt pentru a concepe un monument care – în condițiile generoase ale spațiului zonei parcului central și a construcțiilor limitrofe, de o monumentalitate deosebită – să constituie expresia totalei gratitudini pentru cei care, la ceasul înaltei datorii către Patrie, s-au jertfit exemplar. Lucrările de modelare, de turnare în gips și apoi în bronz, ca și cele de realizare pedestalului și de amplasare a componentelor s-au finalizat în anii 1925-1927. Cu acest prilej orașul Caracal, capitala județului Romanați, a dobândit un impresionant monument care, prin proporții și componente, a devenit un demn mesager către viitorime. Dezvelirea noii opere monumentale s-a desfășurat la 12 iunie 1927, prilej de masivă reuniune a localnicilor, dar și a numeroșilor invitați la solemnitate. Presa timpului a înregistrat reacții ale multora, impresionați de amploarea monumentului, a componentelor, relevând înalta tensiune a demnilor apărători de țară. Au fost aprecieri atât din partea românilor, cât și a străinilor, surprinși de o asemenea grandoare, în care istoria și-a dobândit o realizare artistică de înaltă ținută. Nu întâmplător, în anul următor, caracalenii au considerat că era necesar și un *Monument al Eroilor* în incinta cimitirului. Bunele relații și girul anterioarei realizări i-a îndemnat să recurgă tot la serviciile sculptorului Iohann Schmidt. Pentru

sculptura monumentală românească, o asemenea consecvență, determinată de reciproca stimă comanditar-realizator, poate fi apreciată ca o pilduitoare excepție. De fapt, ca și în cazurile monumentelor executate pentru localitățile de pe valea Bistriței, sau cele de la Târgu Mureș, corectitudinea și promptitudinea ce l-au caracterizat pe Iohann Schmidt, au generat asemenea relații, aceste calități dovedite fiindu-i efectivă cale de reprezentare către alți eventuali comanditari.

În al treilea deceniu al secolului XX, locuitorii **Năsăudului** erau dominați de preocupările pentru organizarea manifestărilor dedicate sărbătoririi centenarului liceului „George Coșbuc”¹⁴. Era prilejul de a evoca oameni și fapte de bine, care au afirmat înalta demnitate a acestei citadele de românism. A fost inclusă în suita acțiunilor și dezvelirea unui simbol dedicat cinstirii memoriei unui ierarh cu contribuții la tot ce a fost actul educativ, cultural și spiritual al zonei grănicerești. Pentru realizarea simbolului, Iuliu Moisil¹⁵ a găsit cu cale să se adreseze sculptorului Iohann Schmidt. Acesta a răspuns prompt și, astfel, la 4 octombrie 1927 – cu ocazia sărbătoririi centenarului liceului – la mormântul din curtea bisericii-catedrală din centrul orașului a fost dezvelită placa comemorativă evocându-l pe Grigore Moisil, primul director al gimnaziului și vicar al Năsăudului¹⁶. Textul explicativ și medalionul cu efigia prelatului Grigore Moisil sunt repartizate pe suprafața plăcii în mod echilibrat.

La 7 martie 1927, Comitetul școlar al liceului „Alexandru Papiu Ilarian” din **Târgu Mureș** se adresa M.C.A., aducând la cunoștință inițiativa¹⁷ de a ridica – cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Alexandru Papiu Ilarian¹⁸ și a 50 de ani de la moarte, – un bust întru cinstirea memorie sale. Se solicita, în acest sens, o alocație bugetară de 100.000 lei, urmând ca o sumă similară să fie strânsă prin subscripție publică, în județ. Lucrarea urma să fie gata la 27 septembrie 1927, ziua de naștere a patronului școlii. Bustul urma să fie așezat în fața liceului din Târgu Mureș. Era considerat ca „prinosul de recunoștință și admirațiune pentru oamenii mari, vrednici care au adus o contribuție deosebită pentru neamul românesc”. Fiul acestui ținut, Alexandru Papiu Ilarian a avut în cursul vieții ca ideal realizarea unirii tuturor românilor, fiind alături de Iancu, Buteanu, Bărnăușiu în memoria marelui istoriograf.

La 6 ianuarie 1928, din Târgu Mureș, prof. Ioan Boja, președintele comitetului pentru monumentul dedicat lui Alexandru Papiu Ilarian, solicita Ministerului Cultelor și Artelor (M.C.A.) sprijin material pentru ridicarea monumentului menționând că: „Unul din marii reprezentanți ai culturii românești este Alexandru Papiu Ilarian, al cărui nume împodobește frontispiciul

liceului din Târgu Mureș. Apreciind jertfele de muncă intelectuală și națională ce le-a adus, ca tribun al poporului în 1848 alături de Iancu, Buteanu, Bărnuțiu, ca profesor universitar, ca ministru de Justiție, ca procuror general al Înaltei Curți de Casație, ca membru al Academiei Române, acest erudit rar și mare istoriograf român, credem de o datorie pioasă și de recunoștință adresându-ne către M.C.A. cu propunerea ridicării unui monument comemorativ”.

Cu prilejul centenarului nașterii și semicentenarului morții, inițiatorii preconizau ca, în toamna anului 1928, să fie așezat în fața liceului un bust al lui Alexandru Papiu Ilarian. Aceasta era o revenire la cererea din 7 martie 1927. A fost necesară o nouă solicitare, la 11 februarie 1929, formulată din Târgu Mureș, de către conducerea liceului „Alexandru Papiu Ilarian”, care intervenea la M.C.A., pentru obținerea sprijinului material necesar terminării monumentului. Monumentul a fost dezvelit la 1 decembrie 1930. La solemnitate, Academia Română a fost reprezentată de Gheorghe Bogdan-Duică.

După trecerea anilor de numeroase vicisitudini din a doua jumătate a secolului XX, inclusiv de înlăturare a unor simboluri din forul public, în condiții de libertate ideologică, s-a impus, ca ceva firesc, creșterea interesului pentru cunoașterea genezei unor monumente moștenite din epocile anterioare. A fost momentul în care inițiativa comemorării lui Alexandru Papiu Ilarian la Târgu Mureș a impus autorului unei evocări și remarcarea calităților bustului din fața liceului, fiind nevoit să se întrebe cine este artistul creator al respectivei opere. Din păcate, el constata că basoreliefurile nu mai existau. Vitregiile anului 1940 și cu tot ce a urmat, au impus și coborârea lințoliului uitării artistului care, în perioada interbelică se bucurase de aprecierea localnicilor, căruia îi comandaseră suita de simboluri integrate în forul public. La „cedarea” teritorială impusă României de imperativul Diktat de la Viena, monumentele naționale au avut soarta românilor: evacuarea sau distrugerea. Unele au putut fi operativ evacuate, dar monumentele care n-au putut fi salvate au căzut pradă urii deșănțate a hortismului, fiind pângărite și dinamitate.

Locuitorii **Iașului** de la cumpăna veacurilor XIX-XX și-au dorit un monument întru cinstirea lui Mihail Eminescu. Diverse situații conjuncturale au blocat încercările de a declanșa procedurile necesare strângerii de fonduri, încredințarea lucrării unui competent și inspirat sculptor, dobândirea spațiului de amplasare, lucrările de montare, organizarea ceremoniei dezvelirii și sfințirii simbolului¹⁹. Concomitent însă, edilii orașului aveau, în diverse stadii de realizare, alte priorități. Limita posibilităților financiare i-au determinat să întârzie cu aducerea în forul public a simbolului cinstirii perpetue a lui Mihail Eminescu. Au urmat anii Primului Război Mondial când, cu toate suferințele îndurate, având credința în biruința izbăvitoare, nu au uitat ce datorau înaintașilor.

După Primul Război Mondial, Iașul, fostă temporară Capitală a României în anii 1916-1918, revendica o radicală refacere; s-au găsit oamenii de bine care au considerat că printre acutele priorități se număra și aducerea în forul public a unui monument dedicat lui Mihail Eminescu. Inițiativa și-au asumat-o Ateneul Popular „Toma Cozma” din Păcurari. Reprezentantul acestei instituții, colonelul C. Manolache, activ animator cultural, a reușit să-și alăture o serie de personalități cu care a format un activ comitet de inițiativă; împreună au purces la strângerea de fonduri ca să poată comanda dorita lucrare. A fost o muncă de ani de zile, cu variate formule, prin care s-au adunat banii necesari. Consecvenți, ieșenii au reușit în câțiva ani să strângă fondurile necesare și să-și definească, în mare, cum doreau să arate și unde să fie amplasat monumentul poetului național. Așa s-a ajuns la lansarea concursului care să identifice pe viitorul realizator. Anunțarea intenției a condus la o diversitate de reacții, concretizate și prin modul în care artiștii competitori au înțeles să dea contur machetelor depuse pentru vizionare de juriu. Cei desemnați de a face cuvenitele aprecieri, prin diversitatea competenței profesionale, experiența unor situații similare anterioare, anumite afinități cu unul sau altul din concurenți au generat, chiar în rândurile juriului, o diversitate de opinii. O reacție diversă și uneori chiar adversă a fost manifestată de reprezentanții presei. Aceștia, prin articolele încredințate respectivelor periodice, provocau în rândurile cititorilor reacții pro sau contra pieselor prezentate. Atât presa centrală, cât și cea locală au publicat, la timpul respectiv, articole referitoare la precizatul monument.

Sculptorul Ioan Schmidt-Faur a decis să participe la concursul lansat de inițiatorii așezământului cultural din cartierul Păcurari. Încă din toamna anului 1922 el expusese o lucrare *Mihail Eminescu*, relevând o afinitate cu respectiva temă²⁰.

Alegerea comanditarilor, acceptată de edilii orașului, s-a oprit la amplasarea viitorului monument pe Copou, în fața Palatului Universității. Geneza respectivului simbol dedicat lui Mihail Eminescu a cunoscut, pe parcursul a mai mulți ani, o efectivă luptă, în care s-au implicat numeroase interese. Sprijinitori, dar și detractori, au avut prilejul de a găsi în presa timpului o tribună prin care s-au enunțat argumente și contraargumente, injurii și grave acuzații, nemulțumiri, dar și judicioase propuneri.

Adjudecarea lucrării a fost o problemă spinoasă, fiind necesare parcurgerea treptelor care să conducă la înlăturarea veleităților locale, deseori partizane, ca urmare a gradului de amicitie sau chiar de rudenie. La începutul lunii ianuarie 1927, comitetul de inițiativă s-a reunit pentru probleme organizatorice menite a declanșa lansarea concursului. Pentru primăvara anului se preconiza ca lucrările prezentate de concurenți să permită adjudecarea.

La 23 aprilie 1927, colonelul C. Manolache reprezentantul Ateneului Popular din Păcurari „Toma Cozma” din Iași, invita pe Constantin Meissner²¹, membru în juriu, să participe la 2 mai, la vizionarea machetelor pentru adjudecarea realizatorului viitorului monument Mihail Eminescu. Scrisoarea era stampilată cu textul: *Ateneul Popular din Păcurari „Toma Cozma”*, având în centru: *Secțiunea „Monumentul M. Eminescu” Iași*. Vizionarea care a avut loc n-a putut desemna un câștigător; s-a decis doar lansarea unui nou concurs. În urma concursului din primăvara anului 1928, presa centrală informa cititorii despre cele hotărâte. Astfel, la 3 iunie 1928, cotidianul „Curentul” din București, prin articolul *Monumentul Eminescu din Iași*, informa pe cititori că s-a ajuns la al treilea concurs. Era prezentat juriul, format din scriitorul Mihail Sadoveanu, colonel C. Manolache, preot Emilian Vasilovschi, prof. univ. Orest Tafrali²², prof. univ. V. Costin²³, Șoarec, reprezentantul primăriei, și prof. Andriescu. Aceștia au desemnat câștigător, în unanimitate, pe Ioan Schmidt-Faur din București. Premiul II a fost adjudecat de către ieșeanul Richard P. Hette²⁴, primind 15.000 lei, iar sculptorul Ion Mateescu²⁵ a obținut premiul III, primind suma de 10.000 lei. Urma ca monumentul să fie ridicat în fața Palatului Universității. Consecventul cronicar V.B. (Victor Bilciurescu)²⁶ făcea referință în coloanele ziarului central „Universul” la evoluția problemei monumentului Mihail Eminescu de la Iași.

Comitetul de inițiativă, cu stoicism și cu o răbdare incredibilă, a reușit să înlăture piedicile, ajungând, ca după concursurile ținute, să acorde realizarea monumentului sculptorului Ioan Schmidt-Faur. Decizia a fost, la timpul respectiv, prilej de comentarii, discuțiile fiind un prilej de a manifesta nemulțumirea că un străin de urbea lor, prin machetele prezentate, a convins pe membrii juriului că poate realiza cel mai bun monument dedicat lui Mihail Eminescu.

Unele sume, dobândite în anii anteriori ca angajamente ferme, n-au mai putut fi onorate, în condițiile unor dificultăți financiare curente. Trecerea la definitivarea lucrării reclama etapizat finanțarea artistului executant. Ca atare, Ateneul Popular Păcurari din Iași, Comitetul pentru realizarea monumentului dedicat lui Mihail Eminescu, la 3 iulie 1928, solicita Primăriei Iași ordonanțarea sumei de 150.000 lei, oferită încă din exercițiul financiar 1926 și înscrisă în actualul buget pentru realizarea „statuii”. În octombrie 1928, Ateneul Popular din Păcurari „Toma Cozma” revenea cu altă adresă, pentru obținerea sumei de 150.000 lei. Ulterior, membrii comitetului au fost informați că Ordonanța de plată a 150.000 lei din 30 septembrie 1926 a fost anulată.

Presa și-a asumat misiunea de a prezenta pe cei trei concurenți premiați de juriu, textele fiind însoțite de fotografii ale machetelor. Consemnăm selectiv.

În periodicul „Orașul nostru” a fost reprodusă fotografia machetei monumentului Mihail Eminescu realizată de Ioan Schmidt-Faur, fotografia machetei modelată de Ion Mateescu, clasată pe locul 3, și fotografia machetei lui Richard P. Hette, clasat pe locul 2. Era redată și a doua machetă a sculptorului Ioan Schmidt-Faur, prezentată la concurs, care preconiza un hemiciclu ca fundal, iar Mihail Eminescu era redat șezând. Un text semnat cu inițialele C.M. (C. Manolache, colonel și membru în comitetul de inițiativă al monumentului) prezenta *Statuia monumentală Mihail Eminescu la Iași*. Autorul se referea la rezultatele concursului de machete câștigat de Ioan Schmidt-Faur. Era preconizată o înălțime a monumentului de 8,20 m, din care statuia urma să aibă 3,20 m. Era estimată ca necesară suma de 1.400.000 lei, din care, până în acel moment, Comitetul adunase doar 1.000.000 lei. Artistul s-a angajat ca lucrarea să fie finalizată în 18 luni.

A urmat demersul formulat de Comitetul monumentului Mihail Eminescu din cadrul Ateneului Popular Păcurari, prin care intervenea, în octombrie 1928, pentru a obține delegarea inginerului de la Serviciul Tehnic al Primăriei Municipiului Iași pentru a face delimitarea terenului din fața Universității, unde urmau să înceapă lucrările la fundația radierului, a piedestalului monumentului lui Mihail Eminescu. La 18 octombrie 1928 se avizase o amplasare provizorie a monumentului Mihail Eminescu, asemenea monumentului lui Mihail Kogălniceanu. Referatul din 25 octombrie, semnat de inginerul delegat, arăta că acesta a făcut delimitarea amplasamentului provizoriu, așezându-l simetric cu cel al lui Mihail Kogălniceanu și în raport cu Bd. Carol I. Delimitarea s-a făcut în prezența delegaților comitetului și a sculptorului Ioan Schmidt.

Gazetarul V.B. (Victor Bilciurescu), în articolul *Monumentul lui Eminescu*, publicat la începutul lunii iunie 1929, informa cititorii cotidianului „Universul” că lucrarea modelată pentru Iași de către sculptorul Ioan Schmidt-Faur a fost finalizată, prin turnarea în bronz a tuturor componentelor și urma să fie amplasată în fața Palatului Universității. Piese componente, realizate la mărimea dorită după turnarea în gips, au fost încredințate turnătoriei în bronz a Școlii Superioare de Arte și Meserii din București, unitate coordonată de artistul plastic. Piese componente au fost aduse la Iași, unde inițiatorii au reușit să le integreze în spațiul oferit, cu mențiunea de provizorat de către edilii orașului. Semnificativ este faptul că potrivnicii au creat o asemenea atmosferă încât o solemnitate a dezvelirii n-a avut loc în anii perioadei interbelice. Există referințe la anumite date când ar fi trebuit să aibă loc o asemenea solemnitate, însă manifestarea nu s-a mai desfășurat. Inițial, era preconizat ca

solemnitatea dezvelirii să aibă loc la 16 iunie 1929, la împlinirea a patru decenii de la moartea lui Mihai Eminescu.

Preotul Emilian Vasilovschi, parohul bisericii „Toma Cozma”, adresa, la 13 iunie 1929, lui C. Meissner invitația de a participa la o ședință a Comitetului de inițiativă pentru monumentul Mihail Eminescu, care era aproape gata ca amplasare, urmând să se stabilească ultimele detalii privitoare la inaugurarea monumentului. Reuniunea urma să aibă loc în locuința generalului Iacob Zadik²⁷.

Sculptorul Ioan Schmidt-Faur a modelat și o preconizată medalie pentru a fi mărturie a momentului dezvelirii. Acțiunea fiind amânată *sine die*, medalia dorită n-a devenit piesă numismatică.

Din păcate, demersurile nemulțumiților au făcut ca festivitatea dezvelirii monumentului Mihail Eminescu de la Iași să mai aibă loc. Problema vernisării a constituit un deziderat pentru mulți ani. Apoi a intervenit mutarea statuii pe un nou amplasament, prin înlăturarea din forul public a Monumentului Unirii, realizare și donație din partea sculptoriței Olga Sturdza²⁸. Acesta a fost un alt moment al odiseei monumentului Mihail Eminescu.

În aceeași epocă în care ieșenii se preocupau de viitorul monument Eminescu, omul de știință, filozoful Ion Petrovici²⁹, în perioada ministeriatului său, a inițiat realizarea și amplasarea la Iași a unui monument dedicat oamenilor de știință din domeniul preocupărilor sale științifice³⁰. Alocând o sumă stimulatorie, acesta a declanșat și strângerea de fonduri. El a supus acest proiect unor dialoguri cu confrății, dar și cu sculptorii, mai ales cu artistul plastic Constantin Baraschi³¹. Respectivii ani i-au fost de ajutor în a contura concepția viitorului monument: alegerea personalităților ce urmau a fi reprezentate, precum și modul de sugerare a apoteozei dedicate cinstirii lor. Când suma necesară s-a strâns, a invitat pe mai mulți sculptori să elaboreze machete care să redea artistic cele preconizate de comanditar. Proiectul lui Constantin Baraschi s-a detașat, prin concepție monumentalistă și redare artistică. Dobândind lucrarea, artistul a modelat-o și încredințat-o turnării în bronz. Dorind ca lucrarea să poată fi apreciată și de publicul bucureștean, artistul s-a adresat conducerii Academiei Române pentru a primi aprobarea expunerii temporare a celor trei statui în spațiul din fața clădirii Fundației Ioan I. Dalles³². Aceasta era, la timpul respectiv, formula prin care lucrări executate pentru provincie, realizate de artiștii bucureșteni (sau turnate în bronz la firmele bucureștene poposeau temporar fie la Ateneul Român) să fie expuse la amintita fundație pentru ca realizarea să fie cunoscută, comentată și eventual să aducă respectivului artist o altă comandă. În cazul celor trei statui, redându-i pe Vasile Conta³³, Titu Maiorescu³⁴ și Alexandru D. Xenopol³⁵, transportarea la Iași a

fost mult întârziată, întrucât problema amplasamentului viitorului monument nu era rezolvată, fiind afirmate și în acest caz acuze că ar fi fost încălcate prevederi legale. Cele anterior stabilite nu mai erau de actualitate și, ca atare, a intervenit soluția „salvatoare”. Mutarea monumentului Eminescu pe vatra monumentului Unirii, realizare și donație a sculptoriței Olga Sturdza³⁶, iar pe amplasamentul inițial din fața palatului Universității să fie înălțată „coloana Științei” încadrată de cele trei statui create de Constantin Baraschi. S-a trecut la executarea respectivei hotărâri, îndepărtând – și nu reamplasând – *Monumentul Unirii* care, peste puțini ani, după cel de al Doilea Război Mondial, a fost distrus, fiind considerat incompatibil cu noua istorie pe care eliberatorii ocupanți ne-o impuneau. Prin concepția artistei, monumentul sugera cum femeia matroană, simbol al Patriei, strângea la pieptu-i copilele sale, provinciile istorice care, în martie, noiembrie și decembrie 1918, se reuniseră cu România. Înfăptuitorii de rapturi nu puteau accepta o asemenea realizare și ca atare s-a dispus distrugerea respectivei compoziții. Au trebuit să treacă bune decenii, ca după 1990 tânărul artist plastic ieșean Constantin Crengăniș³⁷ să ia îndrăzneța hotărâre de a se documenta, folosind fotografiile de epocă, pentru a realiza o replică a lucrării sculptoriței Olga Sturdza. Lucrarea a fost reintegrată în forul public ieșean, realizându-se, prin grija edililor, sistematizarea zonei din fața Universității de Medicină, care conferă astfel monumentului un generos spațiu pentru privitor, prilej de meditare și cinstirea a înaintașilor.

Revenind la monumentul Mihail Eminescu, consemnăm că de la monumentul anterior, cel al Unirii, a fost păstrată platforma, care a preluat pedestalul cu componentele sculpturale și banca ce oferă prilej de dialog, cu cele două basoreliefuli atașate pereților laterali ai pedestalului.

Este necesar și un cuvânt despre soarta Monumentului Filozofilor³⁸. După „întronarea” noii stăpâniri, procesul de „epurare” a forului public a determinat o „selectivă” dezmembrare a Monumentului, fiind înlăturate, ca incompatibile cu noile orientări ideologice, statuile evocând personalitățile Vasile Conta și Titu Maiorescu. A fost menținută statuia monumentală a lui Alexandru D. Xenopol, care – prin dispunerea în raport cu fundalul clădirii și amplasamentul monumentului Mihail Kogălniceanu – constituie o reușită din punct de vedere urbanistic și chiar peisagistic.

La timpul respectiv, pentru buna informare a ieșenilor, a fost făcută, de către istoricul de artă Orest Tafrali, o remarcabilă prezentare, a statuii poetului național, în articolul *Monumentul lui Mihail Eminescu din Iași și realizatorul I. Schmidt-Faur*. A fost un prilej de referință la creația sculptorului. Reproduserile prezentau macheta monumentului Eminescu privită din față; lateral relevând statuia *Poeziei* și statuia *Filozofului*; precum și banca, revendicată

de Orest Tafrali. Au fost reproduse și alte creații reprezentative ale sculptorului: macheta monumentului *Avram Iancu*, ansamblu și detaliu, *Don Quijote*, *Otello*, macheta monumentului *Eroilor Aviației*; detalii la preconizatul monument al Aviației, statuia din vârful monumentului Aviației: *Icar cu aripile desfăcute*.

Gheorghe Ungureanu³⁹, în lucrarea *Iașul, note istorice*, prezintă monumentul Mihail Eminescu din fața Universității, făcând referință și la bustul Mihail Eminescu din Grădina Copou.

Sugestive sunt fotografiile realizate de atelierul fotografic „Girescu” din București, redând monumentul Mihail Eminescu conceput de sculptorul Ioan Schmidt-Faur, preconizat pentru amplasamentul din Piața Universității din Iași: 1) ansamblul machetei; 2) detaliu: Filozoful; 3) basorelieful cu Cătălin și Cătălina lângă copaci și versurile din Luceafărul: „COBORI ÎN JOS, LUCEAFĂR BLÂND, / ALUNECÂND PE O RAZĂ / PĂTRUNDE-N CODRU ȘI ÎN GÂND / NOROCU-MI LUMINEAZĂ”.

Distingem și textele complementare de la monumentul Mihail Eminescu: „TURNAT ȘCOALA SUP. DE ARTE ȘI MESERII BUC. 1929”.

Numele autorului și data: „I. SCHMIDT-FAUR 1929”.

Onorant pentru orașul Iași și pentru cel astfel evocat, monumentul Mihail Eminescu este o lucrare de amploare, reprezentativă pentru concepția artistică a anilor perioadei interbelice. În ultimă instanță, monumentul a fost reamplasat în apropierea palatului Fundației „Regele Ferdinand I”⁴⁰, instituție moștenitoare a Bibliotecii Universitare, pe atunci găzduită în alt spațiu, unde Mihail Eminescu i-a coordonat activitatea în calitate de custode, pentru scurtă vreme.

București. Un exemplu concludent al modificărilor pe care o așezare umană o cunoaște în timp, periferia devenind la un moment dat parte integrată în zona centrală, o constituie amplasamentul actualului Colegiu „Gheorghe Șincai”⁴¹. În primii ani ai perioadei postbelice Primului Război Mondial amplasamentul viitorului edificiu școlar a fost preconizat intenționat într-o zonă periferică, lipsită pe atunci de o instituție școlară de acest grad. Intenția inițiatorilor anticipa traseul viitorului bulevard bucureștean, menit a prelungi axa nord-sud a orașului, care, peste decenii, a preluat directivele planului de sistematizare a orașului, adoptat în anul 1935, și a condus la realizarea Bd. Dimitrie Cantemir, de la traversarea râului Dâmbovița în zona Pieții Unirii, până la poalele colinei străbătută de Calea Șerban Vodă.

O constantă și benefică relație a avut-o Iohan Schmidt cu personalul liceului „Gheorghe Șincai”. Iuliu Mosil l-a prezentat lui Constantin Moisil⁴², directorul general al Arhivelor Statului, care avea în subordine mai multe

cadre didactice ce aveau și catedre în respectivul liceu. Directorul adjunct Gheorghe Nedioglu⁴³ era și director al liceului. În anii când s-a declanșat acțiunea de depistare a terenului viitorului amplasament al edificiului propriu al liceului, desemnarea proiectantului viitoarei construcții și dobândirea sumelor necesare tuturor lucrărilor s-a găsit cu cale de a se elabora o plachetă care să onoreze pe cei care se alăturau acestei opere. Comanditarii s-au adresat lui Iohan Schmidt, care a modelat respectiva plachetă finalizată în bronz.

Aceasta este o plachetă dedicată aniversării a 32 de ani de activitate a gimnaziului și a ceea ce devenise liceul „Gheorghe Șincai”⁴⁴. Compartimentată în trei sectoare, are în partea centrală următoarele elemente: în partea superioară textul „LICEUL GH. ȘINCAI DIN BUCUREȘTI”, în centru textul definitoriu în exergă „GHEORGHE ȘINCAI”, încadrând un medalion cu efigia sa privind spre stânga, discret sub efigie plasată semnătura modelatorului: I. Sch/midt/, iar jos textul: „A 32-ANIVERSARE DE LA ÎNTEMEIEREA ȘCOALEI 28 FEBRUARIE 1925”.

Sectorul din stânga a consemnat funcții și nume: „MINISTRUL INSTRUCȚIUNII Dr. C. ANGELESCU / SECRETAR GENERAL I. VALAORI / Dir. D-I. AL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SECUNDAR CONST. KIRIȚESCU / DIRECTORUL LICEULUI GH. NEDIOGLU / PR. I. CONSTANTINESCU-LUCACI / N. COLCEAG / P. STROESCU / N. BĂDESCU / C. TANOVICIANU / V. VLĂDESCU / GH. GORCIU / C. NICULESCU-SLAVE / Dr. AV. GRĂDINESCU / C. ȘĂINEANU / V. CONSTANTINESCU”.

Sectorul din dreapta a continuat menționarea personalului liceului: „M. LIȘCU / CL. ISOPESCU / OV. ȚINO / EUG. LOVINESCU / M. PERIEȚEANU / ST. TACORIAN / R. PERIANU / N. NICULESCU / I. TEODORESCU / GH. ȘTEFĂNESCU-GALAȚI / CHR. MIRONESCU / I. CHIRESCU / G. MAGIARI / C. URZICEANU / Dr. GH. CONSTANTINESCU / C. IONESCU-SÂNGER / AL. MARCU / I. DOBRESCU / V. BĂDULESCU / V. SOLOVEANU / GH. PETRESCU”.

Placheta turnată în bronz, având 19,8 x 12,3 cm, are medalionul efigiei Ø 8,7 cm.

O altă realizare a constituit-o placheta pe care a modelat-o pentru a fi înmănată la solemnitatea pensionării profesorului **Nicolae Pr. Colceag**⁴⁵.

După terminarea construcției noului sediu al liceului, edificiu de amploare proiectat de arhitecta Virginia Andreescu-Haret⁴⁶, având fațade atât spre Calea Șerban Vodă, strada Gh. Șincai și aliniamentul viitorului Bd. Dimitrie Cantemir, pentru a onora pe patronul călăuzitor al liceului, s-a dorit ca în micul spațiu verde din fața intrării principale să fie amplasat un simbol evocator al ilustrului înaintaș, Gheorghe Șincai. Lucrarea a fost încredințată spre

realizare sculptorului Iohann Schmidt. Acesta a modelat și amplasat pe pedestal un bust, bronz, s.s.j., având pe plintă, în față textul: „1753 GHEORGHE ȘINCAI 1816” și textul pe o placă de bronz: „PURTAȚI-VĂ BINE PUI DE ROMÂNI, ȘI NU UITAȚI ȘI PRE ȘINCAI. BLAJ 1812”, iar pe lateralele pedestalului din beton armat buciardat: în stânga un medalion redând simbolul Romei – *Lupoica cu cei doi gemeni* și un soare ale cărei raze se difuzează, conferind viață pe Terra; în dreapta este reprezentat un raft de bibliotecă cu mai multe tomuri; iar în spate o placă de bronz cu dedicația: „LUI GHEORGHE ȘINCAI 1753-1816 DIN PARTEA LICEULUI „GHEORGHE ȘINCAI 1930”, în partea de jos un medalion cu un opaiț, simbol al flăcării recunoștinței veșnice. Sculptorul modelator a oferit școlii și exemplarul bustului turnat în gips după care s-a turnat în bronz piesa definitivă. La 13 noiembrie 1991, am avut prilejul să văd acest exemplar, lucrat în gips patinat, având semnătura dreapta jos: „I. SCHMIDT”.

Piatra-Neamț. La începutul deceniului al patrulea sculptorul Iohan Schmidt din nou a poposit pe plaiurile nemțene. A fost prilejul de a modela bustul edilului orașului, Nicu Albu⁴⁷, persoană apreciată pentru modul cum s-a îngrijit pe timpul primariatului său de gospodărirea urbei și a mediului limitrof. La timpul respectiv, lucrarea a fost integrată în patrimoniul statuar al orașului. După 1948, fiind incomod pentru noua stăpânire, a fost îndepărtat din forul public; lucrarea a fost însă salvată prin preluarea în patrimoniul muzeului județean. Acolo a fost admirat de personalul muzeului, până când o atentă analiză, soldată cu fapte reparatorii, a condus la adoptarea deciziei de a readuce pe vechiul amplasament a respectivului simbol.

București. Un mai vechi deziderat al cadrelor didactice și a tuturor celor care au apreciat contribuția lui Spiru C. Haret⁴⁸ la opera educativă a neamului românesc a devenit, la începutul celui de al patrulea deceniu al secolului XX, o preocupare care a condus la strângerea fondurilor necesare pentru un monument cu caracter național. Pentru desemnarea executantului concursul de machete a fost mobilizator. Au participat artiștii plastici: Dimitrie Paciurea⁴⁹, Ion Mateescu, V. Ionescu-Varo⁵⁰, Gheorghe Tudor⁵¹, Mihai Onofrei⁵², Gheorghe Leonida⁵³, Ioan C. Dimitriu-Bârlad⁵⁴, Ion Pantazi⁵⁵, Alexandru Severin⁵⁶, Zahiu Raiciu⁵⁷, Ion Faur, Ion Jalea⁵⁸, Constantin Brâncuși⁵⁹. După analiza întreprinsă, Juriul a acordat premiul I lui Dimitrie Paciurea, însă decesul acestuia a determinat comandarea lucrării lui Ion Jalea. După trei ani lucrările de execuție și amplasare⁶⁰ s-au încheiat, având loc solemnitatea dezvelirii⁶¹ la 9 iunie 1935.

Evocând modul cum la timpul respectiv sculptorul Ioan Schmidt-Faur a răspuns comandatilor pentru a înzestra forul public cu semnificative simboluri,

considerăm totodată că realizările sale au anticipat viitoarea amplificare a centrului așezării, sau a contribuit la crearea de noi centre în respectivele comunități umane. În toate cazurile, respectivele monumente conferă prilej de dialog și meditație.

Dorim ca studiul nostru, prilejuit de împlinirea a 75 de ani de la moartea lui Ioan Schmidt-Faur, să fie pentru istoricii de artă, prilej de analiză și corectă apreciere a contribuției artistului plastic la ceea ce este patrimoniul forului public. Prin cele înfăptuite – atât ca artist plastic, cât și în calitatea de formator al unei noi generații de artiști – Ioan Schmidt-Faur a dovedit profunzimea sa de integrare în trăirea și simțirea românească.

Note

¹ Virgiliu Z. Teodorescu, *Respect pentru monumentul de for public*; în: *Protejarea Patrimoniului Cultural Național*, volum editat de Fundația „România de mâine”, București 1996, p. 90-95 (reacție față de actele agresive la adresa monumentelor evocatoare ale istoriei poporului român); ibidem, *Monumentul de for public – Contribuția muzeografului la transmiterea mesajului*, în: „Valahica”, Studii și cercetări de istorie și istoria culturii, editor Complexul național „Curtea Domnească” Târgoviște, vol. 18, Târgoviște, 2005, p. 283-295; Ibidem, *Monumentul de for public – Carte de vizită a identității unui popor*, în: *Globalizare și identitate națională, Simpozion, 18 mai 2006*, București, Editura Ministerului Administrației și Internelor, București, 2006, p. 177-248.

² Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea sculptorului Ioan Schmidt-Faur*, în: „Revista Muzeelor și Monumentelor” – seria „Monumente Istorice și de Artă”, București, anul XX, nr. 2, 1989, p. 38-55 (depistarea și parcurgerea documentelor din Arhivele Statului, a celor deținute de familie și presa timpului a evidențiat prestigioasa creație a artistului plastic, azi ele onorând forul public, instituții muzeale, colecții particulare); idem, *O comemorare: sculptorul Ioan Schmidt-Faur*, în: *Statul major general în arhitectura organismului militar românesc 1859-2009*, Centrul Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, 522 p. La p. 353-392.

³ **Dumitru Maimarolu** (1859, București-1926). Studii de arhitectură la Paris la Școala de Belle-Arte; după 1885 s-a integrat în opera de proiectare și construire a unor importante edificii: arhitect proiectant al bisericii armenesti din București, Bd. Carol / str. Armenească; Palatul Cercului Militar, Palatul Adunării Deputaților, inaugurat în 1907, Palatul Prefecturii din Pitești, al bisericii Sf. Silvestru. Membru fondator al Societății Arhitecților Români la 26 februarie 1891. Carieră didactică, la 1892 a reînființat Școala de arhitectură, în 1897 aceasta a fost trecută la Școala de Belle Arte. (Paul Constantin, *Dicționar universal al arhitecților*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 209).

⁴ **Cercul Militar** de pe Calea Victoriei din București, definit Casa Centrală a Armatei (C.C.A.) după reorganizarea armatei în conformitate cu directivele eliberatorilor-ocupanți, după 1991 a fost redenumit **Cercul Militar Național**. De la soclu și până la cornișe o serie de elemente sculpturale decorative au fost modelate de Ioan Schmidt, inclusiv cei doi mari vulturi plasați a fi protectori ai panoului cu firma instituției (Comandor dr. Ilie Manole, colonel Grigore Buciu, istoric de artă Victor Simion, *Cercul Militar*

Național, Timișoara, 2002; Victor Simion, *Cercul Militar Național din București*, în: „Dimineața”, anul XIV, nr. 573 (3502), V 31 ianuarie 2003, p. 9 evocare la împlinirea a 80 de ani de la darea în folosință a palatului proiectat de arhitectul Dumitru Maimarolu. (Petre Otu, *Cercul Militar Național, Istoria unui palat*, Editura Triconic, București, 2004, 88 p. text și ilustrație; Gheorghe Crețu, *O carte document*, în: „Națiunea”, București, anul XV, nr. 277 (742), 17-23 noiembrie 2004, p. 7. Cronica cu referință la cartea elaborată de Petre Otu, *Cercul Militar Național, Istoria unui palat*).

⁵ Foaia volantă: **Apel** (lista de subscripție nr. 447) lansat la 9 februarie 1923 din Târgu Mureș de Comitetul de inițiativă pentru ridicarea monumentului *Soldatului Român*, prin care anunțând intenția, se solicita sprijinul material al tuturor și predilect al celor din jud. Mureș-Turda. Semnăturile olografe ale prefectului N. Popovici și a primarului Dandrea. Vezi Arhivele Naționale, Direcția Arhivelor Istorice Centrale (se va cita **DANIC**), fond Ministerul Culturii și Artelor (M.C.A.), Direcția Generală a Arhivelor (D.G.A.), Subdirecția artelor primare, dosar 21/1923, f. 35, 35v., 44 Memoriul din 21 ianuarie 1923 din Târgu Mureș prin care se aducea la cunoștință hotărârea societății românești de a realiza monumentul *Soldatul Român*. Președinte activ generalul comandant al Diviziei 29 Infanterie, președinte onorific, ministrul Cultelor și Artelor. Rezoluția din 3/4 februarie 1923 enunța acceptarea ideii și promisiunea de ajutor; f. 44 răspunsul formulat la 21 februarie 1923. **DANIC**, Fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 68/1937, f. 46 la Târgu Mureș monumentul *Ostașului Român*, Ioan Schmidt).

⁶ Virgiliu Z. Teodorescu, *Monumente – Simboluri ale cinstirii – distruse prin intoleranță*, în: „Marisia”, Târgu Mureș, vol. XXV, 1996, p. 435-443 (istoria unor monumente românești distruse prin dinamitare de reprezentății revizionismului maghiar după 1 septembrie 1940, în teritoriul „cedat” în urma Diktatului de la Viena).

⁷ **DANIC**, Fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 70/1937, f. 82v.-83 la Hârșova lucrări ale lui Iohann Schmidt: *Monumentul Eroilor*, cu o statuie a *Ostașului Român* mărimea 1/1 = 160.000 lei, dezvelit 1924; Bustul Luca Oancea, fost prefect și primar al orașului, bronz = Râșcanu = 70.000 lei, 1936; bustul *Ion Cotovu*, prim institutor în Dobrogea și director al Școlii de băieți, bronz turnat la firma „V.V. Râșcanu”, 1936 = 70.000 lei (Florian Tucă, *In memoriam, Itinerar eroic*, Editura Militară, București, 1971. (în continuare citat: F.T., *In memoriam*), p. 144-148, 324 la Hârșova, în fața primăriei: *Monumentul Eroilor hârșoveni morți pentru Patrie ... comuna Hârșova și cetățenii ei – recunoștință*, descriere: pe o platformă formată din 2 trepte un trunchi de piramidă realizat din piatră dobrogeană pe care se află în față încastrată o placă. Deasupra statuia redând un ostaș român cu arma în poziția de așteptare („Artă”, București, anul XXXVI, nr. 11, 1989, p. 16 *monumentul Eroilor din Hârșova* = Schmidt).

⁸ *Monografia monumentului Eroilor Aerului*, București, 1939, 23 p. + 7 p. foto [B.A.R. II 160.996]; vezi Colonel Corneliu P. VasIU, *Eroilor Aerului* (Scurt istoric al monumentului) Editura Militară, București, 1983, 112 p. citează: „Revista Aeronautica Română”, București, 1922; nr. 4, februarie 1923 la p. 15 machete cerute de inițiatorii lui Ion Jalea, Cornel Medrea, Alexandru Severin, Ioan Dimitriu-Bârlad; concursul public cu machete expuse la Ateneul Român în iunie 1925 la care au participat 11 sculptori cu 14 machete.

Arhivele Naționale, Direcția Municipiului București (**ANDMB**), Fond Ateneul Român, dosar 2/1925 datare după rezoluție: 20 aprilie 1925, președintele comitetului pentru monumentul Eroilor aviatori mulțumea conducerii societății Ateneul Român pentru punerea la dispoziție a spațiului de expunere a machetelor participanților la concurs,

urmând ca ziua concursului să fie 25 aprilie 1925. Rezoluția face referință la expunerea în aceleași condiții ca și în cazul concursului machetelor Monumentului Cadrelor didactice; f. 38 se revenea cu o solicitare de spațiu la 14 noiembrie 1925 pentru expunerea a 3-5 machete pentru perioada 20-30 noiembrie timp în care vor fi vizionate de președintele comitetului, principele moștenitor Carol; f. 51 la 9 decembrie 1925 se intervenea pentru a fi reținut respectivul spațiu de expunere și în luna decembrie. („Universul”, București 20 iunie 1925: sculptorii I. Faur; Oscar Spaethe; Ioan Dimitriu-Bârlad; Spiridon Georgescu; Cornel Medrea; Ioan Iordănescu; Horia Miclescu; Theodor Burcă; Lydia Kotzebue; Savargin). La 21 februarie 1927 Lydia Kotzebue obține din partea juriului premiul I, iar la 11 iulie 1927 contractul de realizare a monumentului [L.K. (9 decembrie 1885 – 13 iunie 1944), căsătorită cu generalul de divizie Pavel Kotzebue, artistă plastică cu participare la Salonul Oficial și o expoziție personală în 1926] la 27 octombrie 1927 juriul aprobă macheta definitivă a monumentului. p. 26: în toamna anului 1928 în atelierul de la Obor a lucrat I. Fekete (revista „Realitatea ilustrată”, București, 1935).

DANIC, Fond V.V. Râșcanu, Registrul Comenzi f. 6v.-7; 103v,-129v. Monumentul Aviației prin dr. I. Cantacuzino, 1929-7 ianuarie 1930 (Florian Tucă col., dr., Mircea Cociu, *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, Editura Militară, București, 1983, 447 p. cu bibliografie la fiecare obiectiv tratat. [Abreviat: F.T., M.C.]. La p. 101-102 monumentul Aviatorilor din București, Lydia Kotzebue 1930-1936; Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la cunoașterea autorului monumentului Eroilor Aerului din București*, în: Muzeul Național, vol. IX, București, 1997, p. 197-210 + planșe).

⁹ **Lidya Kotzebue** (născută Lydia Nicolae Suhanov) a fost căsătorită cu generalul Pavel Ernest Kotzebue / (9 decembrie 1885 – Rusia?, 1944?); înmormântată în localitatea Moara Domnească, comuna Afumați, jud. Ilfov, mormântul în fața bisericii. După venirea în România s-a dedicat creației artistice, participând la expoziții colective și personale. Realizatoare de busturi ale unor personalități ale științei și culturii precum și din domeniul aviației, a primit din partea comitetului de inițiativă, în ultimă instanță, misiunea de a realiza modelarea componentelor monumentului Eroilor Aerului, inaugurat la 20 iulie 1935. După decenii au fost formulate pretenții asupra paternității, Iosif Fekete atribuindu-și calitatea de autor al monumentului, după o mică machetă realizată de Lydia Kotzebue. Fără a cerceta documentele epocii au fost acceptate aserțiunile acestuia, ignorându-se studierea problemei în evoluția ei (G. Bezviconi, *Necropola Capitalei*, București, 1972, p. 167; „Anuarul Ateneului Român pe 1936”, București, p. 280 date biografice; Vasile Florea, *Arta românească modernă și contemporană*, Editura Meridiane, București, 1982, 444 p. La p. 256 nici nu pomenește ca autoare pe Lydia Kotzebue; „Arta plastică”, București, anul XII, 5, 1965, p. 256-257 citează colaborarea Iosif Fekete Lydia Kotzebue; ibidem, anul XIX, 8-9, 1972, 23 citează pe ambii artiști ca autori).

La 28 mai 1986 în holul Institutului „Ion Cantacuzino”, Splaiul Independenței nr. 103, București a fost instalat bustul lui Bernard Claude 1813-1878 Saint Julien, fiziolog, membru al Academiei Franceze, (având pe pedestal menționate numele, anii vieții și ce a fost), bronz, semnat la spate jos: „L. Kotzebue” („Arta”, București, anul XXXVI, 10, 1989, p. 16 precizează că monumentul a fost realizat de Iosif Fekete după un mic proiect întocmit de Lydia Kotzebue; Anghel Marcu, *Amintiri: Doamna Delavrancea*, arhitectul face referință la colaborarea arhitectei Henrieta Delavrancea-Gibory cu sculptorița Lydia Kotzebue, în: „Arhitect Design”, București, anul IV, nr. 4, 1993, p. 2).

¹⁰ **Iozsef-Ianos Iosif Fekete** /în deceniul 4 a adoptat ca artist formulele: I. Negrulea și Iosif F. Hunedoara/ (15 iunie 1903, Hunedoara – 12 octombrie 1979, Băile Felix, comuna Sânmartin, Oradea înmormântat în cimitirul din Oradea). Părinții: Iozsef și Iuliana. A urmat câteva clase de liceu în mai multe școli ca apoi să meargă la București pentru a urma cursurile Școlii de Belle Arte, avându-i profesori pe D. Paciurea și Oscar Han. Debutul l-a avut la Salonul Oficial din 1925. A fost angajat ca sculptor animalier la serviciul Zootehnic (Mircea Țoca, *Iosif Fekete*, Editura Meridiane, București, 1977, 112 p; Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoită Lăptoiu, *Enciclopedia artiștilor români contemporani*, vol. IV, Editura Arc 2000, București, 2001, p. 64; „Arta plastică”, București, anul XIX, nr. 8-9, 1972, p. 23 I. Fekete „statuia” Aviatorilor din București realizare I. Fekete și L. Kotzebue, foto; C. Praja, *Iosif Fekete*, în: „Familia”, anul X, 1973 referință la faptul că artistul încă nu împlinise vârsta de 30 de ani și elabora împreună cu sculptorița Lydia Kotzebue monumentală statuie a aviatorilor din București, p. 21 referință la expoziția retrospectivă organizată cu prilejul împlinirii a 76 de ani; Maria Bölöni, Nicolae Mariș, *Bihor '73*, Oradea, 1974, p. 303, poziția bibliografică: 2364, *Iozsef Fekete*, în „Fäklya” Oradea, serial prezentând schița autobiografică a sculptorului orădean, nr. din 25, 27, 28 februarie; 1, 2. 3, 6, 7, 8, 9 martie 1973; Constantin Prut, *Dicționar de artă plastică modernă*, București, p. 146, Brâncuși, Vizionari. Precizarea că între 1936-1961 Fekete a purtat numele de Negrulea. Între 1928-1938 i s-a încredințat transpunerea modelului monumentului Aviatorilor realizat de artista poloneză(!) Lydia Kotzebue).

¹¹ Arhivele Naționale Vâlcea, Fond Primăria Ocnele Mari, inv. 21, dosar 1349/1927: actele comitetului de inițiativă pentru realizarea Monumentului Eroilor din comuna Ocnele Mari, dosar supliment pentru împrejmuirea monumentului în 1927: f. 1 la 9 mai 1926 membrii comitetului de inițiativă erau convocați pentru a participa la ședința care urma să hotărască data dezvelirii monumentului ridicat. Invitația din 7 mai 1926 era făcută celor 29 membrii de Gr. Grigorescu, președintele comitetului; - f. 2 P.V. din 9 mai 1926 prin care s-a hotărât ca dezvelirea să aibă loc la 13 mai 1926, de Ziua Eroilor, Sf. Înălțare: I) invitați din comună și localitățile care au contribuit cu sume de bani la ridicarea monumentului; II) slujba religioasă la ora 10; III) intervenție la Regimentul 2 Vâlcea pentru a pune la dispoziție o companie militară; IV) se va preda comunei acest monument; V) discursuri; VI) comisia cenzorilor va verifica și descărca gestiunea comitetului. De fapt, dosarul cuprinde actele emaneate în 1927 pentru lucrările de împrejmuire, justificând încasările/cheltuielile; f. 12 grilajul oferit ca donație de Ioan P. Constantinescu (F.T., *In memoriam*, p. 425 în fața primăriei: *Monumentul Eroilor* (VZT august 1991: în fața clădirii primăriei într-un mic spațiu cu bogată vegetație este amplasat monumentul Eroilor, având pe pedestal grupul statuar cu o Victorie și un ostaș. Pe fețele pedestalului sunt atașate 4 plăci bronz, turnate în 1925. Statuia, bronz s.s.j.: I. Schmidt; s.d.j.: Fabrica V.V. Râșcanu, 1923 (Corneliu Tamaș, *Istoria orașului Ocnele Mari*, Editura Compby, Râmnicu Vâlcea, 1996, 297 p.; *Bibliografia istorică a orașelor din România*, ediție revăzută și adăugită, Editura Academiei Române, București, 461 p. La p. 297-298).

¹² Carte poștală ilustrată color: *Monumentul Eroilor din Buhuși* amplasat în centrul pieții. Editura Meridiane, 11.304, 15x10,5 cm. are în fundal clădirea cooperației meșteșugărești (F.T., *In memoriam*, Editura Militară, București, 1971, p. 288) în fața Casei de Cultură: *Monumentul Eroilor* (F.T., M.C., p. 113-114 *Monumentul Eroilor 1916-1918* în fața Casei de Cultură dezvelit 1925 Ioan Schmidt Faur Statuia bronz – un ostaș român

echipat de luptă ține cu mâna dreaptă o armă la picior, iar cu cealaltă un drapel desfășurat. Pe soclu placă bronz cu numele Eroilor din Buhuși. Inscripția: EROII MORȚI PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI MĂRĂȘTI, MĂRĂȘEȘTI, OITUZ, CIREȘOAI, POPULAȚIA COMUNEI BUHUȘI RECUNOSCĂTOARE (C. Botez, D. Berlescu, I. Saizu, *Buhuși. Din istoricul fabricii și localității (1885-1969)*, Combinatul textil Buhuși, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași /Bacău/, 1971, 376 p., fig., facs.; Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații ...*, p. 45. Monumentul Eroilor din Buhuși ridicat în 1925 având în componențe: pe pedestal statua ostașului român, echipat de luptă, cu arma la picior ținând-o cu mâna dreaptă, iar cu cea stângă un drapel desfășurat).

¹³ Arhivele Naționale Olt, Fond Prefectura jud. Romanați, inv. 66, dosar 77/1924 subvenții pentru piatra comemorativă a Eroilor din jud. Romanați. A.N. D.J. Olt, Slatina, fond Prefectura jud. Olt, dosar foi volante: 19 mai 1925, Caracal. Publicația comitetului pentru realizarea *Monumentului Eroilor* prin care aducea la cunoștință rezultatelor obținute de specialiști la analizarea pietrei care urma să fie folosită pentru monument. Analizele au fost efectuate la Institutul Politehnic din București, cele 20 de eșantioane (cuburi) dovedindu-se de bună calitate, rezistând acțiunii înghețului și dezghețului, ca atare nu este gelivă. Totodată se aducea la cunoștință că acțiunea de realizare a monumentului continuă. Președinte al comitetului prefectul Marinescu, vicepreședinte primar G. Nicolescu, comandantul garnizoanei colonel Graf, comandantul Regimentului 2 Călărași, colonel Gh. G. Argeșeanu, comandantul Regimentului 19 Infanterie, colonel Marinescu, comandantul cercului de recrutare Romanați, colonel Constantin Constantinescu, Administratorul finanțelor P. Sfetcu, inginerul județului D. Floreșteanu, secretar M. Voiculescu, casier D. Soleanu. A.N. D.J. Olt, Slatina, mapa Monumentele Eroilor din jud. Olt. La 19 mai 1925, Caracal Adresa către liceul „Ioniță Asan” din Caracal prin care se aducea la cunoștință rezultatele analizelor întreprinse la Școala Politehnică din București transmise cu adresa 364 din 12 noiembrie 1925 ? A.N. D.J. Olt, Slatina, fond Primăria Caracal, dosar 15/24/1926, pachet 61926, informația formulată de sculptorul Schmidt despre evoluția lucrărilor la componentele monumentului Eroilor („Romanațiul”, Caracal, anul I, nr. 24-25, 29 mai 1927, p. 1, nr. 27, 12 iunie 1927, p. 1, 2 dezvelirea monumentului Eroilor la 12 iunie 1927). **DANIC**, Fototeca II. 2975 Caracal, *Monumentul Eroilor*.

¹⁴ **DANIC**, Fond M.C.A., D.A., inv. ..., dosar 113/1925, f. 40 la 22 aprilie 1925 din Năsăud Vasile Bichigean, directorul liceului grăniceresc „Gheorghe Coșbuc” din Năsăud, dorind a termina lucrările pregătitoare pentru dezvelirea bustului poetului Gheorghe Coșbuc solicita fonduri.

Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud, Colecția Iuliu Moisil 1812-1948, inv. 59, dosar 175 Programul dezvelirii la Năsăud a bustului George Coșbuc. [1926] (*Omagiu lui George Coșbuc – cu ocazia desvălirii bustului în Năsăud. Venitul curat este destinat pentru susținerea ziarului „Gazeta Bistriței”*, Tip. Națională G. Matheiu, Bistrița, 1926, 164 p. (64+100). Acțiunea din 20 iunie 1926 de la Năsăud; p. 20 istoricul în aprilie 1914 Despărțământul ASTRA Năsăud a hotărât să ridice un bust în fața sau în interiorul liceului. S-a încredințat realizarea lui Cornel Medrea urmând ca artistul să-l modeleze după natură la București unde se afla atât sculptorul, cât și subiectul; p. 21 s-au strâns fonduri prin participarea benevolă. Izbucnirea războiului a făcut ca bustul să fie păstrat de familia George Coșbuc, aducându-se la Năsăud după Unire. Au intervenit mai multe amânări. Inundațiile catastrofale din vara anului 1922 au întârziat acțiunea timp de câțiva

ani; p. 22 ministrul Alexandru Lapedatu a oferit din partea M.C.A. suma de 70.000 lei pentru inaugurarea bustului. Informații din discursul lui Ioan Pecurariu, președintele fondurilor grănicerești și reprezentantul ASTRA; p. 25-26 textul discursului lui Vasile Bichigean, directorul liceului grăniceresc din Năsăud; p. 27-30 textul discursului lui Ioan Lupaș, ministrul Ocrotirilor Sociale; 31-35 textul discursului lui Gheorghe Bogdan-Duică, reprezentantul Academiei Române; p. 35-37 textul discursului lui Liviu Rebreanu din partea Societății Scriitorilor Români; p. 37 textul discursului lui C. Lungulescu, reprezentantul Casei Școalelor; p. 38-42 textul discursului protoiereului Grigore Pletosu reprezentantul Episcopiei Ortodoxe de la Cluj; p. 42-46 textul discursului doctorului Valeriu Seni, inspector regional; p. 46-48 textul discursului lui Romulus Rebrean, din cadrul Cercului studenților someșeni; p. 48 textul discursului lui Dumitru Nacu, primarul orașului Năsăud. Volumul a preluat și o serie de texte din presa timpului referitoare la eveniment: p. 52-54 „Patria”, Cluj; p. 55-56 „România”, București 21 iunie Bustul lui Gheorghe Coșbuc; p. 57-58 „Universul”, București: M. Negru, *Respect pentru aleșii neamului* [M. Negru = Mihail Negru = Ion Teodorescu, născut 1888, vezi: Mihail Straje, p. 479]; p. 59-61 „Societatea de mâine”, Cluj, *Dezvelirea bustului lui Coșbuc*; p. 61-62 „Țara noastră”, Cluj; 63-64 „Cosânzeana”, Cluj, *Bustul lui Coșbuc*: „Gazeta Bistriței” număr închinat memoriei lui George Coșbuc, realizator: Leon Scridon (Vasile Bichigean, *Prinos*, în: „Arhiva Someșană”, Năsăud, nr. 5, 1926, p. 5-10 articol referitor la George Coșbuc scris cu ocazia dezvelirii bustului George Coșbuc de la Năsăud). **DANIC**, Fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar: 68/1937, f. 17 la Năsăud, jud. Năsăud bustul George Coșbuc, în fața liceului grăniceresc „Gheorghe Coșbuc” având pedestalul 3 m. = 70.000 lei, Cornel Medrea, dezvelit la 20 iunie 1926.

¹⁵ **Iuliu Moșil** (19 mai 1859, Năsăud, azi jud. Bistrița Năsăud - 28 ianuarie 1947 la Năsăud), după studiile de la Năsăud a urmat Politehnica și științele naturale la Viena. Venit în România, a desfășurat o bogată și prestigioasă activitate atât didactică, cât și culturală, fiind un neobosit animator, deschizător de noi afirmări ale capacităților românilor în diversele domenii ale creației. A venit în 1894 la Târgu Jiu unde, decenii bune, a profesat, din septembrie 1895 și până la 7 august 1905 fiind directorul Gimnaziului real apoi liceul „Tudor Vladimirescu”, pe care l-a promovat în rândurile prestigioaselor licee ale țării. A inițiat înființarea muzeului Gorjului, contribuind la îmbogățirea patrimoniului, la reținerea atenției localnicilor pentru valoarea relicvelor trecutului. A acordat o atenție specială ocupațiilor ancestrale ajungând, printre altele, la înființarea școlii de viitori ceramiști. În Târgu Jiu a avut rolul de liant a tot ceea ce era generator de cultură, atrăgând oameni de diverse specialități și naționalități care, prin contribuția lor, au ridicat prestigiul zonei. A fost un activ publicist punând bazele unor periodice ca revistele: „Gorjul” și „Amicul Tinerimii” la Târgu Jiu și „Arhivei Someșene” la Năsăud, ultimele decenii de viață, după pensionare, trăindu-le intens pe plaiurile natale remarcându-se și acolo pentru grija acordată culturii, salvării relicvelor trecutului reușind să creeze instituția cu triplă funcționalitate de arhivă, bibliotecă și muzeu care în următoarele decenii a generat respectivele instituții bine profilate. La 24 mai 1943, ca o supremă recunoaștere a contribuțiilor sale științifice și culturale, a fost ales membru de onoare al Academiei Române (Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 219).

Arhivele Naționale Bistrița Năsăud, Fondul-colecția Iuliu Moșil: dosar 171 documente referitoare la activitatea lui I.M.; dosar 29 „centralizator activitate” informația că I. Schmidt Faur a realizat bustul A.F. /Frumușanu/; **DANIC**, Fond M.C.I.P.,

inv. 527, dosar 176/1898, f. 214 Iuliu Moisil, directorul Gimnaziului real „Tudor Vladimirescu” din Târgu Jiu, jud. Gorj, solicita aprobarea organizării unei excursii de documentare istorică în Transilvania în perioada 21-25 mai pentru vizitarea la Grădiștea a Sarmisegetuzei a ruinelor dacice și a bisericii Densuș din zona Hațegului Arăta ce muncă organizatorică a desfășurat în acest scop („Calendarul Minerva, 1904”, București, Școala ceramică de la Târgu Jiu organizată de Iuliu Moisil).

DANIC, Fond Casa Școalelor, dosar 1/1910, f. 54 jurământul lui Iuliu Moisil, bibliotecar și custode al Muzeului Casei Școalelor începând din aprilie 1910; f. 70 Decret Regal din 3 mai 1910 dat la Castelul Peleş pentru numirea lui Iuliu Moisil, începând din 29 aprilie. Semnat de Carol I și contrasemnat de Spiru Haret; f. 71 propunerea înaintată către rege pentru numirea lui Iuliu Moisil pe respectivele funcții; f. 72 copia Decretului (Iuliu Moisil, *Alfabetele vechi românești*, în: „Almanahul Graficei Române”, București, 1929, p. 51-52 + planșe [A.N. Biblioteca P I 114]; „Boabe de grâu”, București, anul II, nr. 5, mai 1931, p. 290-291 *Școala de la Târgu Jiu*, referință la cartea lui Iuliu Moisil; Iuliu Moisil, *Românii ardeleni din vechiul regat și activitățile lor până la războiul întregirii neamului*, București, 1939; Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea - Material românesc - Oameni și înfăptuiri*, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, București, 1940 București, 1940, p. 562; Ion Rusu, *Iuliu Moisil ctitor de așezăminte culturale*, în Muzeul Năsăudean – Arhiva Someșană, Studii și comunicări I, Năsăud, 1972, p. 17-36 date cu caracter biografic, p. 26 Școala ceramică de la Târgu Jiu, în nota 29 pomenit Ioan Schmidt (mai târziu Faud ! = Faur); Elisabeta Ancuța Rușinaru, *Gorj*, București, 1973, p. 33 la Târgu Jiu la intersecția străzii Unirii cu strada Grivița clădirea monumentală ridicată după planurile arhitectului Th. Dobrescu în anii 1896-1898 găzduiește liceul „Tudor Vladimirescu”. Pe la 1900 aici era un gimnaziu pe lângă care în anii 1900-1918 a funcționat o Școală ceramică, organizată din inițiativa lui Iuliu Moisil, directorul gimnaziului și a lui Aurel Diaconovici, inginerul șef al județului Gorj; Teodor Tanco, *Virtus Romano Rediviva*, vol. VII, Cluj Napoca, 1993, p. 510 date biografice referitoare la Iuliu Moisil, problemă tratată și în: vol. I p. 229-230 și vol. V, p. 75-78; VZT 9 martie 1988, Năsăud la Muzeul Năsăudean, sala I, inv. 497 bustul Iuliu Moisil 0,34x0,63, gips patinat bronz, semnat în față jos: Ion Faur, în spate, prin incizare mențiunea: „Iuliu Moisil, 1926”).

¹⁶ **Grigore Moisil** (10 ianuarie 1814 în Șanț (Rocna Nouă), azi jud. Bistrița Năsăud - 3 octombrie 1891, Năsăud), pregătire și carieră ecleziastică ca preot, vicar episcopal al bisericii greco-catolice. VZT, 9 martie 1988, Năsăud: în parcul din centrul localității, lângă altarul bisericii ortodoxe, fostă greco-catolică, o stelă comemorativă realizată din 2 blocuri masive din piatră șlefuită. Pe postamentul de formă paralelipipedică este plasat al doilea bloc de piatră, tăiat mai subțire. În partea superioară acest bloc este rotunjit. Mai jos are un brâu reliefat. Pe fațada orientată spre vest a fost realizat un chenar, având dăltuită în piatră o ghirlandă vegetală. Chenarul încadrează placa de bronz de circa 0,50x1,00 m. Pe placă în partea superioară se află un relief înalt de formă ovală, redând efigia orientată spre stânga. În partea de jos, în dreapta semnătura autorului: „ION FAUR”. Sub efigia textul realizat cu litere reliefate de circa 0,03 m.:

„GRIGORE MOISIL / FOST PAROH ÎN BORGOTIHA ȘI NĂSĂUD 7 VICAR EPISCOPESC AL ROCNEI / DIRECTOR AL GIMNAZIULUI DIN NĂSĂUD / PREȘEDINTE AL COMISIUNII FONDURILOR GRĂNICEREȘTI DIN NĂSĂUD / 10 IANUARIE 1814 ÎN ȘANȚ (ROCNA NOUĂ) + 3 OCTOMBRIE 1891 ÎN NĂSĂUD”.

Lucrarea are calități artistice și documentare. Medalionul cu efigia lui Grigore Moisil redă omul la anii maturității, îmbrăcat cu haine preoțești. N.B. ! Rocna = forma veche de numire a Rodnei.

¹⁷ **DANIC**, Fond M.C.A., D.A., inv. ..., dosar 93/1927, f. 7-8 La 7 martie 1927 Comitetul școlar al liceului „Alexandru Papiu Ilarian” din Târgu Mureș se adresa M.C.A. aducând la cunoștință inițiativa de a ridica un bust întru cinstirea memorie sale cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Alexandru Papiu Ilarian și a 50 de ani de la moarte. Solicita în acest sens o alocație bugetară de 100.000 lei, urmând ca circa 100.000 lei să fie strânși prin subscripție publică în județ. Lucrarea urma să fie gata la 27 septembrie 1927, ziua nașterii patronului școlii. Bustul urma să fie așezat în fața liceului din Târgu Mureș.

DANIC, Fond M.C.A., D.A., inv. ..., dosar 135/1928, f. 13 la 6 ianuarie 1928 din Târgu Mureș prof. Ioan Boja, președintele comitetului pentru monumentul dedicat lui Alexandru Papiu Ilarian solicita M.C.A. sprijin material pentru ridicarea monumentului. Unul din marii reprezentanți ai culturii românești este Alexandru Papiu Ilarian al cărui nume împodobește frontispiciul liceului din Târgu Mureș. Apreciind jertfele de muncă intelectuală și națională ce le-a dus, ca tribun al poporului în 1848 alături de Iancu, Buteanu, Bărnăuțiu, ca profesor universitar, ca ministru de Justiție, ca procuror general al Înaltei Curți de Casație, ca membru al Academiei Române acest erudit rar și mare istoriograf român, credem de o datorie pioasă și de recunoștință adresându-se către M.C.A. cu propunerea ridicării unui monument comemorativ.

Cu prilejul centenarului nașterii și semicentenarului morții inițiatorii preconizau un bust care să se așeze în fața liceului în toamna anului 1928. Era o revenire la cererea din 7 martie 1927.

DANIC, Fond M.C.A., D.A., inv. ..., dosar 100/1929, f. 34 la 11 februarie 1929 din Târgu Mureș conducerea liceului „Alexandru Papiu Ilarian” intervenea la M.C.A. pentru obținerea sprijinului material pentru terminarea monumentului Alexandru Papiu Ilarian.

DANIC, Fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 68/1937, f. 40 foto: la Târgu Mureș bustul Alexandru Papiu Ilarian 1827-1877, bronz, 1928 amplasat în fața clădirii cu firma Căminul cercetașilor – Cohorta Horea. Monumentul a fost dezvelit la 1 decembrie 1930. La solemnitate Academia Română a fost reprezentată de G. Bogdan-Duică.

J.B. /Jean Baras/, *Cine e artistul ?*, în: „Arta plastică”, București, anul V, nr. 3-4, 1958, p. 69 autorul referindu-se la comemorarea lui Alexandru Papiu Ilarian la Târgu Mureș remarcă calitățile bustului din fața liceului, întrebându-se cine este autorul. Din păcate basoreliefurile nu mai existau. VZT: Lucrarea a fost realizată de sculptorul Ioan Schmidt Faur (Danos Mikloș, *Târgu Mureș*, București, 1966, p. 38 la liceul „Alexandru Papiu Ilarian” bustul Alexandru Papiu Ilarian; *Liceul „Alexandru Papiu Ilarian”, 50 Semicentener 1919-1969*, iar pe foaia de titlu: *Liceul „Alexandru Papiu Ilarian” Târgu Mureș, Semicentener 1969-1919-1969*, p. 81-84 monumentul lui Alexandru Papiu Ilarian [A.N.-D.J. Mureș, Târgu Mureș Biblioteca inv. 9354 cota II 5.469]; Dr. Florian Tucă, Constantin Ucrain, *Locuri și monumente pașoptiste*, Editura Sport Turism, București, 1978, 232 p, (abreviat: F.T., C.U.), p. 198 la Târgu Mureș, în fața liceului „Alexandru Papiu Ilarian” pe str. Bernad György. Bustul și basoreliefuri. Pe pedestal textul: „Alexandru Papiu Ilarian 1827-1877”; Mihai Monoranu, *Pagini din istoria învățământului românesc – Colegiul național „Al. Papiu Ilarian”- Târgu Mureș* (1), în: „Națiunea”, București, anul XIII,

nr. 155 (621), 3-9 iulie 2002, p. 5 foto: fațada școlii având în față bustul Alexandru Papiu Ilarian realizat de Ioan Schmidt-Faur; „Universul”, București, anul XLVIII, nr. 106, 14 mai 1930, p. 1 foto: statuia Avram Iancu de la Târgu Mureș.

¹⁸ **Alexandru Papiu Ilarian** (27 septembrie 1827, Bezded, comuna Gârbău, azi jud. Sălaj – 23 octombrie 1877, Sibiu). Studii secundare la Târgu Mureș, Blaj, Cluj, superioare în domeniul juridic la Viena și Padova, doctorat în 1854. S-a integrat în activitatea revoluționară, fiind unul din participanții radicali în revoluția de la 1848, având contribuții majore în desfășurarea adunărilor românilor de la Blaj. A avut o bogată activitate ca jurist, istoric cu preocupări predilecte pentru istoria românilor din Transilvania și om politic. Carieră didactică universitară la Iași, colaborator apropiat al lui Alecsandru Ioan I Cuza, ministru, sprijinitor permanent al aspirațiilor românilor din teritoriile încorporate la alte state, a fost unul din fondatorii societății „Transilvania” de la București în 1868. Publicist, donator. Membru fondator al Academiei Române în 1867 (Vasile Curticăpeanu, *Alexandru Papiu Ilarian*, în: *Enciclopedia istoriografiei românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, (abreviat: *E.I.R.*), p. 252-253; Dorina N. Rusu, *op. cit.*, indice p. 376; Mihai Monoranu, *135 de ani de la Discursul de recepție în academie a lui Alexandru Papiu Ilarian*, în: „Națiunea”, București, anul XV, nr. 263 (728), 11-17 august 2004, p. 6; Papiu Ilarianu, *Tesauru de monumente istorice pentru români*, București, 1862, p. VI; Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea sculptorului Ioan Schmidt-Faur*, în: „Revista Muzeelor și Monumentelor” – seria „Monumente Istorice și de Artă”, București, anul XX, nr. 2, 1989, p. 38-55 (depistarea și parcurgerea documentelor din Arhivele Statului, a celor deținute de familie și presa timpului a evidențiat prestigioasa creație a artistului plastic, azi ele onorând forul public, instituții muzeale, colecții particulare.) Referință și la monumentul de la Târgu Mureș amplasat în fața liceului „Alexandru Papiu Ilarian”).

¹⁹ „Universul”, București 8 octombrie 1925 informații referitoare la problemele monumentului M. Eminescu de la Iași. **DANIC**, fond C. Meissner, inv. 1077, dosar III/16, f. 9 colonelul Manolache, animator cultural în cadrul Ateneului Popular Păcurari „Toma Cozma” la 8 ianuarie 1927 adresa invitația lui C. Meissner, membru în comitetul de inițiativă pentru ridicarea monumentului Mihail Eminescu pentru a discuta probleme curente în ziua de 10 ianuarie 1927; A.N.-D.J. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, inv. 505, dosar 270/1927 monumente istorice, statui, plăci comemorative; **DANIC**, Fond C. Meissner, inv. 1077, dosar III/16, f. 10 colonelul Manolache din partea Ateneului Popular din Păcurari „Toma Cozma”, Iași la 23 aprilie 1927 invita pe Constantin Meissner, membru în juriu, să participe la 2 mai la vizionarea machetelor pentru adjudecarea realizatorului viitorului monument Mihail Eminescu. Ștampila: Ateneul Popular din Păcurari „Toma Cozma”, având în centru: Secțiunea „Monumentul M. Eminescu” Iași.

Cup „Adevărul”, București, 3 iunie 1928 *Monumentul Eminescu din Iași*, al 3-lea concurs. Juriul era format din M. Sadoveanu, colonel C. Mihalache, preot Emilian Vasilovschi, prof. univ. O. Tafrali, prof. univ. V. Costin, Șoarec, reprezentantul primăriei și prof. Andriescu care, în unanimitate, a desemnat câștigător pe Ioan Schmidt Faur. Premiul II a fost adjudecat de către Richard P. Hette primind 15.000 lei, iar Ion Mateescu a obținut premiul III primind suma de 10.000 lei. Urma ca monumentul să fie ridicat în fața Universității. „Universul”, București, 4 iunie 1928 V.B. /Victor Bilciuresacu/ referință la evoluția problemei monumentului M. Eminescu de la Iași.

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, inv. 505, dosar 12/1928, f. 2 Ateneul Popular Păcurari, Iași, Comitetul statuii M. Eminescu la 3 iulie 1928 solicita Primăriei Iași ordonanța de sume de 150.000 lei oferită încă din exercițiul financiar 1926 și înscrisă în actualul buget pentru realizarea statuii Mihail Eminescu; f. 2v la 3 iulie 1928 mențiune avansurilor acordate; f. 3 în octombrie 1928 se intervenea de către Ateneul Popular din Păcurari „Toma Cozma” pentru obținerea sumei de 150.000 lei.; f. 4, 5, 6, 7, 8, 9 Ordonanța de plată a 50.000 lei din 30 septembrie 1926 anulată.

„Orașul nostru”, Iași, anul I, nr. 10, 11 iulie 1928 p. 1 foto macheta monumentului Eminescu realizată de Ioan Schmidt (Faur), p. 2 foto macheta modelată de Ion Mateescu clasată pe locul 3 și p. 4 foto macheta lui Richard P. Hette clasat pe locul 2; p. 3 a doua machetă a sculptorului Ioan Schmidt Faur prezentată la concurs preconiza un hemiciclu ca fundal iar Eminescu era redat șezând; p. 4 text C.M. /Corneliu Moldovanu ? sau C. Manolache, colonel și membru în comitetul de inițiativă al monumentului *Statuia lui Eminescu la Iași*. Referință la rezultatele concursului de machete câștigat de I. Schmidt Faur. Era preconizată înălțimea de 8,20 m. din care statuia urma să aibă 3,20 m. Era estimată suma de 1.400.000 lei, comitetul având până în acel moment numai 1.000.000 lei. Artistul angajându-se ca lucrarea să fie finalizată în 18 luni (Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime...*, Editura Minerva, București, 1973, p. 116 C.M. = Corneliu Moldovanu, p. 456 Corneliu Moldovanu la naștere Corneliu Vasiliu (1883-1952) scriitor, publicist; „Universul”, București, 20 octombrie 1928 V.B. /Victor Bilciuresacu/ informa cititorii că statuia Eminescu a fost modelată pentru Iași de către sculptorul Ioan Schmidt Faur; cup „Universul”, București, .. iunie 1929 V.B. /Victor Bilciuresacu/ *Monumentul lui Eminescu*, lucrarea fiind finalizată urma amplasarea în fața Universității din Iași. Era preconizată solemnitatea dezvelirii la 16 iunie 1929, la împlinirea a 4 decenii de la moartea lui M. Eminescu.

DANIC, Fond C. Meissner, inv. 1077, dosar III/16, f...., Preotul Emilian Vasilevschi la 13 iunie 1929 adresa lui C. Meissner invitația să participe la o ședință a Comitetului de inițiativă pentru monumentul Mihail Eminescu, care era aproape gata, urmând să stabilească ultimele detalii privind inaugurarea. Reuniunea urma să aibă loc la generalul I. Zadik.

Arhivele Naționale Iași, Fond Primăria Municipiului Iași, inv. 505, dosar 141/1928, f. 1 Ateneul Popular Păcurari, Iași, Comitetul statuii M. Eminescu intervenea în octombrie 1928 pentru a obține delegarea inginerului de la Serviciul Tehnic al Primăriei Municipiului Iași care să facă delimitarea terenului din fața Universității unde urma să înceapă lucrările la fundația soclului și pedestalului monumentului Eminescu. La 18 octombrie 1928 se avizase o amplasare provizorie a monumentului Eminescu în fața monumentului Mihail Kogălniceanu. Referat din 25 octombrie a inginerului delegat care arăta că a făcut delimitarea amplasamentului provizoriu așezând-o simetric cu cea a lui Kogălniceanu și în raport cu str. Carol I. Delimitarea s-a făcut în prezența delegaților comitetului și a sculptorului I. Schmidt.

Orest Taffrali, *Monumentul lui Mihail Eminescu din Iași și realizatorul I. Schmidt-Faur*, în: „Arta și Arheologia”, Iași, anul II, fasc. 3, 1929, Cartea Românească, p. 33-40 referință la creația sculptorului la p. 34 fig. 29 macheta monumentului Eminescu privită din față; p. 35 fig. 30 macheta privită lateral relevând statuia Poeziei; p. 35, fig. 31 macheta privită lateral relevând statuia Filozofului; p. 36, fig. 32 aceeași la care s-a adăugat banca revendicată de Orest Taffrali; p. 36, fig. 33 statuia Mihail Eminescu; p. 37 macheta

monumentului Avram Iancu, ansamblu și detaliu, Don Quijote, macheta monumentului Eroilor Aviației; 38 foto Otello și 2 detalii la preconizatul monument al Aviației; p. 39 statuia din vârful monumentului Aviației: Icar cu aripile desfăcute.

Gheorghe Ungureanu, *Iașul, note istorice* [A.N.-D.J. Iași Biblioteca 11.670] p. 39 monumentul *Eminescu* din fața Universității [VZT amplasamentul inițial, fiind re-remutat pentru a permite amplasarea în fața Palatului Universității a statuiilor monumentale ale filozofilor, atunci a fost îndepărtat din forul public *monumentul Unirii* pentru a asigura o fericită perspectivă, anulând însă dezideratul lui Oreste Tafrali de care artistul creator a ținut seama, realizând banca pentru eventualii cetățeni oprți temporar pentru a dialoga cu componentele monumentului], referință și la bustul *Eminescu* din Grădina Copou.

3 foto 8,5x12 cm., realizate de atelierul fotografic „Girescu” din București, redând monumentul *Eminescu* conceput de sculptorul Ioan Schmidt Faur preconizat pentru amplasamentul din Piața Universității din Iași: 1) ansamblul machetei; 2) detaliu: *Filozoful*; 3) basorelieful cu Cătălin și Cătălina lângă copaci și versurile din Luceafărul: Cobori în jos, luceafăr blând, / Alunecând pe o rază / Pătrunde-n codru și în gând / Norocu-mi luminează.

Constantin Cloșcă, *Ateneul Tătărași din Iași așezământ de cultură națională 1919-1940*, Editura Junimea, Iași, 1984, p. 51 nota 70 Ateneul din cartierul Păcurari, căruia i-a revenit meritul inițiativei de a ridica, prin subscripție publică, monumentul lui Mihail Eminescu din Iași. [A.N. Biblioteca II 7.737].

Ștefan Stănciulescu, iulie 1987, Iași, textele de la monumentul Mihail Eminescu: semnătura și data I. Schmidt-Faur 1929., „Cobori în jos luceafăr blând / Alunecând pe-o rază / Pătrunde în codru și în gând / Norocu-mi luminează” Turnat Școala Sup. de Arte și Meserii Buc. 1929. Fototeca Combinatului Poligrafic Casa Scânteii, clișeele: 194.726; 359.688; 525.571; 85.919-79; 320,169-83 monumentul M. Eminescu, Iași. A.N.-D.J. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, inv. 505, dosar 5/1928 subscripții.

²⁰ „Adevărul”, București, 8 noiembrie 1922 Expoziția Ioan Schmidt, având și o lucrare dedicată evocării lui M. Eminescu.

²¹ **Constantin I. Meissner** (15/27 mai 1854, Iași – 9 august 1942, Iași, cimitirul Eternitatea parcela 22/I, rândul 22, locul 11). Părinții de origine germană. Studii de litere la Iași, dreptul la Viena, filozofia la Berlin. Specializare la Weimar, Jena, Halle, Franța, Belgia. Membru al societății „Junimea”, colaborator al revistei „Convorbiri literare”, bogată carieră didactică, experiența dobândită definindu-l ca un bun metodist în activitățile M.C.I.P. care l-au determinat să elaboreze lucrări de specialitate. Organizator al învățământului în școlile normale. Pensionat în mai 1913. Om politic, Partidul Conservator, Partidul Conservator-Progresist, deputat, senator, ministru, Partidul Poporului. Fondator al societății filantropice. Membru de onoare al Academiei Române 31 mai 1934. Activitatea îi este reflectată de bogata arhivă personală, azi la **DANIC**, inv. 1077. Căsătorit la 2 ianuarie 1905 cu Elena, născută Buznea (1867, Huși, azi jud. Vaslui – 1940, Iași). Studii la Facultatea de Litere Iași, carieră didactică filantroapă. „Calendarul Minervei 1900”, București, p. 163 foto C. Meissner date biografice părinții de obârșie germană, catolici. La Iași a fost profesor, apoi și director la Școala Normală de învățători „Vasile Lupu”. În 1983 a fost adus la București. A fost și inspector general al Învățământului primar și normal. [A.N. Biblioteca P 598] (Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți 1916-1938*, Editura Silex, București, 1996, p. 206-207; Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 192).

²² **Orest Tafrali/ Mina, Filip** / (14 noiembrie 1876, Tulcea – 5 noiembrie 1937, Iași, cimitirul Eternitatea, parcela 14/I, rândul 3), studii Tulcea, Galați, București, Paris, licența în filologie clasică București 1904, doctorat în litere la Sorbona, Paris 1912, teza fiindu-i onorată în 1927 de Academia de Inscipții din Paris cu Premiul Bordin. Istoric, arheolog, bizantinolog, editor de documente, carieră didactică universitară și de cercetare în domeniul arheologiei, a bizantinologiei, fondator al Muzeului de Antichități, Iași, secretar, director al acestei instituții, publicist, membru corespondent al Academiei Române, 26 mai 1936, și al altor prestigioase foruri științifice internaționale. („Cronica numismatică și arheologică”, București, anul XIII, nr. 109, ianuarie-martie 1938, p. 11 Emil Condurache, *Necrolog Orest Tafrali*. Sunt menționate instituțiile științifice care s-au onorat alegându-l ca membru: membru corespondent al Academiei din Atena, al Institutului de arheologie din Sofia, al Institutului Kocedekof din Praga, al Academiei Române, al S.N.R.; „Calendarul Universul, 1939”, București, p. 283 decesul lui la 5 noiembrie 1937; Olga Rusu, Constantin Ostap, Adrian Pricop, *Cimitirul Eternitatea Iași, Dicționarul personalităților și documentare*, Iași, 1995, 352 p. + 1 hartă. La p. 205; Lucian Predescu, *op.cit.*, p. 830; Constantin Preda, *Oreste Tafrali*, în: *E.I.R.*, p. 320; Dorina N. Rusu, *op. cit.*, la p. 198.

Dr. Dorina N. Rusu, *op. cit.*, la p. 815; L. Kalustian, *Simple note*, vol. III, Editura Eminescu, București 1983, 277 p. La p. 80 referință la omul arheolog); **DANIC**, Fond Visarion Puiu, inv. 823, dosar 200/1921 O. Tafrali.

²³ **Vasile Costin** (1875 – 1930, Iași, cimitirul Eternitatea, parcela 13/I, rândul 17), profesor de desen. Olga Rusu, Constantin Ostap, Adrian Pricop, Gheorghe Macarie, Constantin Bucos, Constantin-Liviu Rusu, Lucian Vasiliu, Ioan Holban, *Cimitirul Eternitatea Iași*, Iași, 1995, p. 2, 84 și coperta redând monumentul, stelă funerară, cu un personaj feminin, piatră, realizare a sculptorului Vittorio Rossini, 1932.

²⁴ **Richard P. Hette** (11 februarie 1890, Piatra Neamț – 17 iulie 1981, București, cimitirul /Bălăneanu/ Iancu Nou), a absolvit Școala de arte frumoase din Iași, specializare după primul război la Paris, elev al lui Bourdelle, și la Florența. Carieră didactică universitară și artistică cu activitate în Iași până în anul 1952 când s-a mutat la București. Participări la expoziții din țară și străinătate, are lucrări în forul public, predilect la Iași dar și la București, Botoșani, Humulești, Cluj, Mălini, Arad, Vaslui.

²⁵ **Ion /Ioan/ Mateescu** (1876, București – 1951, București), frate vitreg al lui George Topârceanu. Studii la Școala de Arte Frumoase din București, specializare în Italia, carieră didactică la Academia de Arte Frumoase din Iași, sculptor, desenator, acuarelist, prezent în expoziții în perioada 1899-1943, are lucrări în forul public, la Craiova, Focșani, Vaslui, Iași, precum și în colecții ale statului și particulare.

²⁶ **Victor Biliurescu** (1 martie 1865, București – 1945, București, cimitirul Iancu Nou). Studii liceale și militare la București, inițial carieră militară, având și contribuții din 1888 la gazetele timpului ca apoi din 1913 să devină efectiv un gazetar, creator de periodice, finalizată printr-o îndelungată activitate la „Universul” unde a semnat cronicile și cu inițialele „V.B.”. Autor de snoave versificate și a două volume de schițe și nuvele. Concomitent a fost și om politic, deputat, deținând diverse funcții în aparatul statului, prefect, inspector administrativ.

(Lucian Predescu, *op. cit.*, p.102; G. Bezviconi, *Necropola Capitalei – Dicționar enciclopedic*, Editura Museum, ediția a II-a, Chișinău, 1997., p. 68; „Almanahul Asociației publiciștilor români”, București, anul I, 1938, p. 25.

G. Lungulescu, *Sărbătorirea lui Victor Bilciurescu*, foto și text referitor la recepția din 10 iunie 1931 dată de Asociația publiciștilor români fiind sărbătorit pentru activitatea literară și ziaristică, colaborator la „Revista Nouă”. Printre participanți s-a aflat și pictorul Paul Molda, în: „Universul”, București, anul XLIX, nr. 154, 13 iunie 1931, p. 5); Cafegiul de la Ministerul Finanțelor... la V. Bilciurescu = Ștefan Ionescu Valbudea (Victor Bilciurescu, *București și bucureșteni de ieri și de azi*, Editura „Universul”, București, 1945, X +369 p., il.; Victor Bilciurescu, *București și bucureșteni de ieri și de azi*, Editura Paideia, București, 2003, 282 p., postfață de Dan C. Mihăilescu).

²⁷ **Iacob Zadik** (1867 – 1970, București, cimitirul Bellu, figura 53-54, locul 91), de etnie armeană, pregătire și carieră militară, fiind avansat la gradul de colonel (1914). În anul 1916 este numit șef al Statului Major al Armatei de Nord și apoi al Armatei 1 (1916-1917). În anul 1917, este avansat la gradul de general de brigadă și numit secretar general la Ministerul de Război. În anul 1918, este numit în funcția de comandant al Diviziei 8, funcție pe care o va deține până în anul 1920.

La 19 octombrie 1918, la Liov, o Adunare Națională a ucrainenilor proclamă independența „teritoriului ucrainean” din Austro-Ungaria, teritoriu care cuprindea conform unei telegrame trimisă de liderul ucrainenilor din Bucovina către arhiducele Wilhelm: Galiția de est, Bucovina cu orașele Cernăuți, Storojineț și Siret și zona locuită de ucraineni din nord-estul Ungariei. S-a constituit o legiune ucraineană care avea principal scop apărarea noii republici, dar și desfășurarea de acțiuni teroriste de jaf și intimidare a Bucovinei, în special în Cernăuți, Rădăuți și Suceava. Ca urmare a mișcării de eliberare națională a românilor din Bucovina de după primul război mondial, Iancu Flondor, președintele Congresului General al Bucovinei, cere guvernatorului austriac Etzdorf predarea puterii către români. Refuzul guvernatorului provoacă tulburări, ceea ce determină chemarea în ajutor a armatei române.

La 6 noiembrie 1918, ministrul de război, generalul Constantin Hârjeu transmite o directivă însărcinându-l pe generalul Iacob Zadik, comandantul Diviziei 8, având în subordine Regimentele 16, 29 și 37 infanterie, precum și pe toți grănicerii și jandarmii cu serviciul de pază pe frontiera Bucovinei, să ocupe fără întârziere localitățile Ițcani și Suceava, iar de aici să extindă progresiv ocuparea până la Cernăuți inclusiv. La data de 8 noiembrie 1918, comandamentul Diviziei 8 este stabilit la Burdujeni, iar generalul Zadik pleacă la Suceava și ia legătura cu autoritățile locale, iar apoi la 9 noiembrie Brigada 16 infanterie este primită în Siret de unde continuă înaintarea spre nordul Bucovinei neîntâmpinând nici o rezistență. La 11 noiembrie 1918, trupele române conduse de generalul Iacob Zadik intră în Cernăuți și restabilesc ordinea și participă la preluarea puterii. Ulterior, la 28 noiembrie 1918, este convocat Congresul General al Bucovinei în Sala sinodală a Reședinței Mitropolitane din Cernăuți și se votează unirea Bucovinei cu România de către reprezentanții Bucovinei. În anul 1920, Iacob Zadik este avansat la gradul de general de divizie (Ion Zadik, *Generalul Iacob Zadik și revenirea Bucovinei la România*, în: ANB, 1998, 5, nr. 1, p. 21-29; G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 287. Soție: Rose 1872-1965; A.N.-D.J. Suceava, fond Prefectura jud. Rădăuți, inv. 231, dosar 98/1933, f. 1-23 Casa comemorativă a Unirii „General I. Zadik”, din comuna Ciohor. N.B. ! I.L.R. 1943, p. 799 o asemenea localitate nu apare în nici un județ. Există doar Ciohoreni, comuna Mirosălvești, jud. Baia).

²⁸ **DANIC**, Fototeca, colecția Fotografii, inv. 1487 nr. 7680 Monumentul Unirii de la Iași realizat și donat de sculptorița Olga Sturdza, marmură albă. A fost dezvelit la

29 mai 1927. amplasat în zona verde din centrul Bd. Carol I (Copou) în vecinătatea terenului preconizat construcției localului Fundației Regele Ferdinand I (azi Biblioteca Universitară „Mihail Eminescu”). A fost dezafectat în 1940 pentru a permite remutarea monumentului Eminescu și apoi distrus după 1944 din ordinul eliberatorilor-ocupanți. 7 foto; A.N.-D.J. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, inv. 505, dosar 11/1928 serbări (*Noul ghid al Iașului*, Iași, 1927, p. 72 monumente: Monumentul Unirii dezvelit la 29 mai 1927. [A.N.-D.J. Iași Biblioteca 9.606]; *Primul Anuar-ghid al municipiului Iași*, 1935 octombrie / 1936”, p. 251 Monumentul Unirii, str. Carol. [A.N.-D.J. Iași Biblioteca 15.263]; TVR, 1 decembrie 1999. La Iași, în Piața Națiunii, a avut loc dezvelirea monumentului Unirii reconstruire a lucrării sculptoriței Olga Sturdza, realizare a sculptorului Constantin Crengăniș, inspirat de fotografiile de epocă. Este o lucrare dăltuită în marmură albă având înălțimea de 5,50 m. Personajul principal România având ca model pe regina Maria este încadrat de 3 femei, provinciile ce s-au unit cu România în 1918. Lor li se alătură și un copil reprezentându-i pe românii din diaspora.

²⁹ **Ion D. Petrovici** (2/14 iunie 1882, Tecuci, azi jud. Galați – 17 februarie 1972, București). Studii secundare la Tecuci și la București, cele universitare studii juridice cu licența în 1903, licența în litere și filozofie în 1904, doctor docent în filozofie 1905, logică și psihologie, specializare în filozofie la Leipzig, Berlin. Ca filozof a fost promotor al raționalismului, realizând ample cercetări în domeniul metafizicii, a teoriei noțiunilor, viața și opera lui Kant. Director general al teatrelor, epitrop al așezământului spitalicesc „Sf. Spiridon”. Iași. Ca scriitor a abordat domeniul poeziei, dramaturgiei, memorialisticii, laureat al Premiului Național pentru proză 1940. Animator cultural, publicist. Carieră universitară la Iași și București. Om politic în Partidul Conservator-Democrat, Partidul Poporului, deputat, ministru, se alătură lui O. Goga în Partidul Național Agrar, Partidul Național Creștin, F.R.N., președinte al Consiliului de Administrație al Societății Române de Radiodifuziune până la 5 decembrie 1941. Ca ministru a condus în 1921 Ministerul Lucrărilor Publice; Ministerul Instrucțiunii Publice în anii 1926-1927; Ministerul Culturii Naționale în anii 1937-1938; Ministerul Culturii Naționale și Cultelor în 1941 și 1943-1944. S-a implicat nemijlocit în realizarea și amplasarea unor monumente de for public la Iași și București. Militant ca și oamenii de cultură, inclusiv filozofii, să fie onorați cu simboluri ale cinstitii. La 19 ianuarie 1949 Curtea București îl condamnă la 10 ani temniță grea pentru susținerea regimului antonescian. A fost ales membru corespondent la 7 iunie 1927 și titular al Academiei Române la 24 mai 1934, reconfirmat la 2 februarie 1990. Varianta 3 iulie 1990. Discursul său de recepție, a fost rostit la 28 mai 1935, a tratat tema *Alexandru Philippide în evoluția culturii române*.

(Ion Petrovici, *Amintiri universitare*, Editura Alcalay et Co, București, f. a., 132 p. Selectiv: p. 5-19 Titu Maiorescu; p. 20-33 N. Iorga; 34-42 filozoful C. Dumitrescu-Iași; p. 43-54 P.P. Negulescu și S. Mehedinti; p. 55-62 Mihail Dragomirescu; 63-73 C. Rădulescu-Motru; 74-81 I. Bogdan, D. Onciul, Ovid Densușianu; 82-89 Pompiliu Eliade; 90-98 Ghiță Mîrzescu; 116- *Amintirea unor clipe mari, 2 iulie 1904*; Ion Petrovici, *Momente solemne*, ediție întregită, Casa Școalelor, București 1943, p. 154-158; Cup Universul /1943/ la rubrica Cărți noi: I. Petrovici, *Momente solemne* prezentând succint calitățile de orator capabil să capteze atenția auditorului și care a procedat, în volumul respectiv, la reunirea de texte din cuvântările anilor 1912-1942, oferind cititorilor o nouă ediție care evidențiază calitățile filozofului, scriitorului și educatorului. Foto bustul Ion

Petrovici; „Calendarul Universul, 1944”, București, p. 177 referință la noua ediție întregită a cărții *Momente solemne*; Ion Petrovici, *De-a lungul vieții, Amintiri*, Editura pentru literatură, București, 1966; Ioan Massoff, *În vizită la un colecționar de fotografii*, în: „Realitatea ilustrată”, București, anul XVI, nr. 681, 6 februarie 1940, p. 8, foto: Marieta Ionașcu, Lucia Sturza Bulandra, Mărioara Voiculescu, prof. Ioan Petrovici, prof. Rădulescu Motru, Paul Gusty; Constantin Kirișescu, *O viață, o lume, o epocă*, Editura Sport Turism, București, 1979, p. 294; Idem, *Portrete - Oamenii pe care i-am cunoscut*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985 p.291-294).

³⁰ **DANIC**, Fond C. Meissner, inv. 1077, dosar III/16, f. 19 Rectoratul Universității Mihăilene din Iași, la 28 ianuarie 1935 adresa către C. Meissner invitația de a participa la lucrările comisunii de arbitrii în ziua de 2 februarie 1935 pentru stabilirea premiilor la machetele statuiilor V. Conta, T. Maiorescu și A.D. Xenopol, pentru a putea defini pe realizatorul lor (*In memoria lui Conta, Xenopol și Maiorescu la Iași ridicarea unor statui*, în: „Gândul vremii”, anul III, nr. 2, 15 februarie 1935, p. 35-36: prezentarea făcea referință la o statuie comună pentru care s-a alocat suma de un milion lei de către Ion Petrovici ca ministru al Instrucțiunii. Din comitetul de inițiativă făceau parte: Traian Bratu, rectorul Universității din Iași, Petru Bogdan fost rector, I. Botez, decanul Facultății de Litere, Ion Pompilian arhitect în Ministerul Instrucțiunii; Oswald Racoviță, primarul municipiului Iași, Constantin Meissner. La 2 februarie 1935 a avut loc concursul fiind prezentate 11 machete, majoritatea fiind considerate de comisie ca lipsite de valoare. Anterior avusese o discuție a lui Ion Petrovici cu artiștii sculptori. Au fost stabilite următoarele: locul I Constantin Baraschi, locul II Ionescu-Varo, locul III Ion Pantazi; Macheta lui C.B. are la mijloc o coloană pe care stă Minerva. Are un pedestal în formă de Cruce pe care sunt plasați cei 3 filozofi și respectiv pe a 4 latură „Convorbiri literare”; Macheta lui Ionescu Varo prezintă un grup strâns așezat pe pedestal. O femeie cu o faclă în mâini, simbol al cugetării domină compoziția sculpturală; *Cronica măruntă*: Nichifor Crainic, *Filozofi în bronz*, în: „Gândirea”, București, anul XIX, nr. 3 martie 1940, p. 190 remarcă în fața sălii Dalles prezența a trei statui monumentale pe postamente provizorii realizări ale sculptorului Constantin Baraschi pentru a împodobi orașul Iași în viitor, evocându-i pe Titu Maiorescu, Vasile Conta și A.D. Xenopol. [Arhivele Naționale Mureș, Biblioteca P II 357]; **DANIC**, Fond M.C.A. D.A., inv. 819, dosar 89/1940, f. 27 la 17 octombrie 1940 M.C.A.-D.A. adresa conducerii Universității din Iași invitația-somație ca de urgență să ridice din curtea Fundației Dalles din București cele trei statui reprezentându-i pe Conta, Maiorescu și Xenopol realizate de sculptorul Constantin Baraschi pentru a fi așezate în fața Palatului Universității din Iași; f. 28 invitație similară adresată Academiei Române instituția tutelară a Fundației Dalles, motivând cu argumentul că trebuia organizat Salonul de toamnă în incinta sălilor; f. 36 Academia Română la 25 octombrie 1940 răspundea M.E.N. arătând că statuile expuse în fața sălii Dalles nu aparțineau Academiei Române. Ion Petrovici, în calitate de reprezentant al comitetului de ridicare a acestor lucrări la Iași, a solicitat să fie expuse temporar și la București în fața Fundației Dalles. Cauze de natură tehnică au împiedicat transportarea lor la Iași. Răspunsul Academiei era semnat de președintele forului Constantin Rădulescu-Motru și secretar general Alexandru Lapedatu; f. 37-38 la 9 noiembrie 1940 și prof. Ion Petrovici, vice președinte al Academiei Române, a formulat un răspuns personal către M.C.A. D.A. arătând că la 25 octombrie 1940 s-a adresat M.E.N., arătând că încă din 1927 a inițiat realizarea celor trei statui expuse în 1940 în curtea Fundației

Dalles. Ele urmau să fie așezate în jurul unei coloane pentru a se constitui ca un singur monument pentru cinstirea oamenilor de cugetare. A oferind, din partea Ministerului Instrucțiunii, o sumă de bani. Au urmat completări substanțiale oferite și de alte instituții, citând în acest sens Universitatea din Iași, respectiv pe Petru Bogdan. S-au strâns astfel 1.000.000 lei. Din comitetul de inițiativă au făcut parte rectorul în exercițiu al Universității din Iași, doi decani, inițiatorul, primarul în exercițiu al orașului, șeful Serviciului de Arhitectură din Ministerul Educației Naționale precum și unele personalități ale orașului Iași, citându-l în acest sens pe Constantin Meissner. Comitetul a lansat un concurs de machete pentru definirea realizatorului lucrării. Au fost 12 concurenți citând pe sculptorii: Mihai Onofrei, Ion Mateescu, Vasile Ionescu-Varo, Ioan C. Dimitriu-Bârlad. Machetele au fost expuse în sala Senatului universitar. Comisia de judecare a acestora, cu majoritate de voturi, a preferat macheta prezentată de sculptorul Constantin Baraschi căruia i-a fost încredințată realizarea lucrării; f. 40 menționează că în scriptele rectoratului s-au consemnat aceste etape. Preciza că nu cunoaște dacă la timpul respectiv s-a cerut avizarea din partea M.C.A. D.A. Retic Ion Petrovici se întreba dacă în acel moment se punea problema cum este mai util: să fie distruse pentru că n-au avut respectiva aprobare, el considerând că ar fi mai bine ca lucrările să ajungă la locul hărăzit; f. 41 la 9 noiembrie 1940 M.C.A. D.A. către Ion Petrovici, arătând că a prezentat Academiei Române situația lucrărilor în litigiu și că nu era un act îndreptat împotriva unei persoane. Se justifica citând legislația în vigoare menită a stopa aducerea în forul public a lucrărilor ce n-au primit aprobarea cuvenită; f. 43 Universitatea Mihăileană din Iași la 19 noiembrie 1940 se adresa M.E.N., arătând cum a evoluat acțiunea pentru realizarea monumentului celor 3 cărturari: Conta, Maiorescu și Xenopol. Amintește că din comitetul de inițiativă au mai făcut parte pe lângă profesori universitari și alte personalități citând pe Constantin Meissner, fost ministru, Osvald Racoviță, primarul Iașului, arhitectul general Ion Pompilian din M.E.N.. Alăturat atașa și referatul prof. univ. Petru Bogdan; f. 44 se menționează cine a scris și cu ce sume și că la 2 februarie 1935 a avut loc concursul pentru definirea realizatorului monumentului. Atașat PV al comisiei de analiză din 2 februarie 1935. Au participat: Ion Petrovici, Constantin Meissner, Traian Bratu, rector în exercițiu, arhitectul Ion Pompilian de la Casa Școalelor, Petru Bogdan, fost rector, Osvald Racoviță primar al municipiului Iași.

DANIC, Fond M.C.A. D.A., inv. 819, dosar 101/1941, f. 10 Inițiativa din 1927 pentru realizarea statuilor Conta, Maiorescu și Xenopol au condus la concursul din 1935, definindu-l ca realizator pe Constantin Baraschi; **DANIC**, Fond M.C.A. D.A., inv. 819, dosar 93/1943, f. 71 referatul din 16 martie 1943 întocmit de arhitectul Horia Teodoru referitor la amplasamentul statuilor Vasile Conta, Titu Maiorescu și A.D. Xenopol din Iași. Două din statui s-au așezat pe pedestalele existente, dar necorespunzătoare în actuala situație, iar a treia pe un nou pedestal care n-a fost avizat de C.S.M.P.

I. Petrovici, *Momente solemne*, ediție întregită, Casa Școalelor, 1943, 179 p. la p. 154-158 La inaugurarea statuilor lui Titu Maiorescu, Vasile Conta și A.D. Xenopol, discursul pronunțat la Iași la 18 octombrie 1942; „Calendarul Universul, 1944”, București, p. 177 la 18 octombrie 1942 în prezența ministrului Ion Petrovici s-a realizat, la Iași, dezvelirea statuilor lui Titu Maiorescu, Vasile Conta și A.D. Xenopol. [A.N. Biblioteca P I 252]; A. Simion, *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecției române din august 1944*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979: p. 105 la Iași dezvelirea monumentului Titu Maiorescu, Alexandru D. Xenopol și Vasile Conta la 18 octombrie 1942. Vezi

nota 241 citează: „Timpul”, București, nr. 1.959, 21 octombrie 1942; *Județul Patriei Iași, monografie*, Editura Politică. București, 1980, p. 210 monumentul A.D. Xenopol, Constantin Baraschi. Fototeca Combinatului Poligrafic Casa Scânteii, clișeul: 85.915-79 monumentul A.D. Xenopol, Constantin Baraschi.

³¹ **Constantin Baraschi**, în perioada interbelică a semnat și **Constantin Baraschi-Mușat** (17 noiembrie 1902, Câmpulung Muscel, jud. Argeș – 22 martie 1966, București, Crematoriu, cenușa la cimitirul Flămânda din Câmpulung Muscel). Tradiția creației artistice de pe plaiuri muscelene, pictori și sculptori, a impus în decursul anilor nume ca Manea, Pârvu Mutu, Aricescu, Negulici, Theodor Aman, George și Dimitrie Dumitrescu Mirea, Dumitru Mățăuanu ș.a. După dispariția tatălui, mama sa, Zoe Baraschi, s-a mutat în cartierul Olarilor din Câmpulung, prilej pentru C.B. de a desprinde și a manifesta pasiunea pentru modelaj, fiind apreciat și cooptat pentru realizarea unor decorațiuni antropomorfe și zoomorfe pe vasele meșterilor locali. Studii primare secundare (comerciale) le-a făcut la Câmpulung, îndrumat de profesorul de desen Panait Mihăilescu, și-a continuat preocuparea pentru modelaj. În 1916 vine la București, intrând ucenic la un sculptor (?) dar după două luni intrarea României în război a curmat această posibilitate, revenind în Câmpulung unde, din primele momente ca voluntar, călăuzește trupele române în zona montană. Rănit, după vindecare îndeplinește o serie de munci aducătoare ale unor modeste sume în casa văduvei Zoe Baraschi. Este fotograf ambulant pe la nunți și botezuri, pictor de firme și cortine, cioplitor de ornamente și de pietre funerare, ceasornicar, toate aceste activități având calitatea comună de a-l pregăti pentru munca minuțioasă. Concomitent, fiecare clipă liberă este dedicată modelajului, cei din jur servindu-i de modele care-i vor aprecia calitățile artistice. După război, în 1921, revine în Capitală locuind și lucrând în atelierul ceasornicarului Borcănescu, fiul unui olar din Câmpulung. Având asigurată găzduirea și cele necesare vieții a considerat că a venit momentul pentru învățătură. După examenul cu Frederic Storck și Dimitrie Paciurea a frecventat doi ani cursurile Academiei Artelor Frumoase, secția sculptură, elev al lui Dimitrie Paciurea. Aici a putut remarca și cel bune și cele care, la timpul respectiv, erau depășite și, ca atare, în următorii doi ani a frecventat cursurile în cadrul Academiei Libere, concomitent întreținând o benefică legătură cu profesorul mentor Dimitrie Paciurea. Rezultatele dobândite printr-o muncă asiduă, facilitându-i, după debutul din anul 1925, obținerea unei burse de specializare la Paris, reînnoită și în 1927 prin obținerea unui nou premiu ca expozant la Salonul Oficial. La Paris frecventează atât cursurile de la Academia Julien avându-l ca îndrumător pe Buchard, cât și cele de la Școala Liberă „La Grande Chaumière” unde s-a bucurat de aprecierea și colaborarea cu Bourdelle, personalitate marcantă în domeniul artei monumentale cu o amplă și bine definită viziune arhitecturală a lucrării menită de a fi integrată în forul public, continuator, ca artist și pedagog, al drumului predecesorilor Rude și Rodin, omul în atelierului căruia au școlit și Ion Jalea, Milița Petrașcu, Gheorghe Anghel, Irina Codrescu. Celine Emilian, Mihai Onofrei și alți sculptori români. Prezența în capitala Franței i-a facilitat un contact nemijlocit cu patrimoniul sculptural în evoluția lui, oferindu-i totodată prilejul de a vizita atelierele de lucru a multora din artiștii contemporani, remarcându-le manierele de lucru, preocupările pentru a conferi operelor lor caracterul de perenitate. Revenit în țară a devenit în scurt timp un sculptor solicitat de comanditari pentru realizarea de lucrări atât pentru a fi integrate în forul public, cât și pentru particulari.

În 1937, tocmai când se decisese să nu mai participe la concursuri pentru precizate diverse monumente, după decepția provocată de modul de finalizare a unor importante competiții prin adjudecări atribuite pregnant pe criterii în care calitatea artistică era subordonată altora și altora mai prioritare, C.B. a fost surprins de propunerea formulată de o persoană pentru care avea o considerație deosebită. Primea o lucrare comandată, dar cu un regim de totală larghețe pentru viziunea sa artistică. Receptiv a primit-o, asumându-și realizarea unui amplu monument pentru Universitatea din Iași, dorit ca o obligație morală de omul de cultură, filozoful Ioan Petrovici. Era preconizat un triptic evocator al personalităților Vasile Conta, Titu Maiorescu și Alexandru D. Xenopol. Artistul l-a realizat pe parcursul a trei ani de muncă în care soluțiile s-au alternat, eliminat, generând noi forme de redare care s-au concretizat sub forma a trei mari statui ce aveau menirea ca în fața Palatului Universității să fie reunite în jurul unei semnificative coloane. După modelarea în lut, turnarea în gipsul intermediar și bronzul dorit a le consacra definitivatul, statuile au staționat pentru o lungă perioadă în fața clădirii Fundației Dalles, astfel că bucureștenii au avut prilejul de a le contempla, comenta și chiar invidia pe viitorii beneficiari. Numai că, din multiplele vicisitudini generate de prezența eliberatorilor ocupanți, orașul gazdă s-a ales și cu îndepărtarea din forul public a acelora care nu erau compatibili cu noua impusă orânduire. Așa au dispărut și cele trei statui dedicate cinstirii precursorilor științei și culturii românești.

³² **Ion I. Dalles** (1879 - 1914, București, cimitirul Bellu, figura 9 b, locul 8), fiul lui Ion și Elena Dalles. Pentru a-i fi perpetuat numele mama a luat măsura ca importanta-i avere să fie testamentar lăsată Academiei Române cu obligația de a fi realizat în Capitala României, pe terenul oferit, un edificiu care să găzduiască activități expoziționale, manifestări culturale. **Fundația „Ioan I. Dalles”** este rezultatul voinței Elenei Dalles care, prin „testamentul mistic” redactat în anul 1918, a lăsat Academiei Române mare parte din averea sa pentru a fi realizată în București, pe locul unor case vechi, o nouă construcție cu menire culturală, urmând a avea în compunere săli de expoziții, de manifestări culturale științifice. Fundația urma să poarte numele „Ioan I. Dalles”. După rezolvarea problemelor juridice, Academia Română a încredințat proiectarea edificiului arhitectului Horia Teodoru, care a conceput clădirea cu o mică curte la exterior, cu intrări separate pentru diversele spații și funcționalități. Edificarea s-a finalizat în anul 1932 când conducerea Academiei Române, la 14 aprilie, se adresa Ministerului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, aducând la cunoștință viitoarele funcționalități ale spațiilor construite și solicitând participarea la expoziția preconizată a fi găzduită în premieră. Se intenționa expunerea în perioada mai - 1 iulie 1932 a unor lucrări ale pictorilor Ion Andreescu, Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian ca desenatori și acuareliști. Se solicita împrumutarea unor lucrări din patrimoniul ministerului. Inaugurarea urma să aibă loc într-un cadru solemn la sfârșitul lunii mai. Referatul lui Ion Minulescu și rezoluția lui Nicolae Iorga au facilitat această acțiune. Inaugurarea a avut loc la 28 mai 1932 cu o expoziție de pictură, desene și acuarele din creațiile artiștilor amintiți mai sus.

³³ **Vasile Conta** (15 noiembrie 1845, Ghindăoani, comuna Bălțățești, jud. Neamț - 21 aprilie 1882, Iași, cimitirul Eternitatea, parcela 2/I, rândul 3, locul 7). Studii la Iași, sprijinit de „Junimea” și-a continuat studiile la Bruxelles, Anvers în domeniul dreptului și filozofiei, doctor în drept la Bruxelles, carieră didactică universitară, cercetător în domeniul filozofiei publicându-și teoriile filozofice în „Convorbiri literare”, în 1875 Teoria fatalismului, om politic, deputat, ministru, membru al Curții de Casație, publicist. Variante ale datelor: A) nașterii: 1846; B) decesului 7/22 aprilie 1882, București.

³⁴ **Titu Liviu I. Maiorescu** (15 februarie 1840, Craiova, jud. Dolj – 18 iunie / 1 iulie 1917, București, cimitirul Bellu, figura 38, locul 49), studii la Brașov, la Theresianum din Viena, doctoratul în filozofie la Berlin și Giessen, licența în drept la Paris, activitate juridică, didactică și diplomatică, profesor universitar, om politic, deputat, ministru, prim-ministru, critic literar, publicist, membru fondator și coordonator al activității la Iași și București a societății literare „Junimea” și al ei periodic „Convorbiri Literare”. Membru fondator al Societății Literare Române, devenită apoi Societatea Academică Română, iar din 1869 Academia Română (Dim. R. Rosetti, *op. cit.*, p. 119-120 sunt menționate lucrări publicate; Frédéric Damé, *Bucarest en 1906*, Editura Socec București, 1907, foto p. 155 Casa Titu Maiorescu, str. Mercur; Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 509; G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 178; Dem. I. Dobrescu, *Caractere*, București, 1933, p. 84-85 discurs la comemorarea lui Titu Maiorescu).

³⁵ **Alexandru D. Xenopol** (23/24 martie 1847, Iași, cartierul Păcurari – 27 februarie 1920, București, cimitirul Bellu, lângă Capelă, figura 43 bis, locul 7). Studii liceale la Iași, la Viena de drept, la Berlin de filozofie și Giessen de filozofie, drept și istorie, doctorat în drept la Berlin și filosofie la Giessen, 1871. Activitate în magistratură, publicistică, carieră didactică universitară din 1883 la Iași, istoric, filosof și economist cu o bogată activitate de elaborare a unor sinteze. Membru corespondent 1889, și titular al Academiei Române din 1893, precum și a altor prestigioase asemenea instituții de peste hotare (G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 287; Dimitrie R. Rosetti, *op. cit.*, p. 200 menționează nașterea la 1843 sunt citate titluri de lucrări; Ștefan Ștefănescu, *Alexandru D. Xenopol*, în: *E.I.R.*, p. 348-349; Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 72, 81, 86, indice p. 388; Dr. Dorina N. Rusu, *op. cit.*, La p. 901). Virgiliu Z. Teodorescu, *Alexandru D. Xenopol – contemporanul nostru*, în: „Dimineața”, București, anul XIII, nr. 366 (3295), 29 martie 2002, p. 9; (II), nr. 367 (3296), 1 aprilie 2002, p. 8; (III), nr. 369, 3 aprilie 2002, p. 9; (IV), nr. 370 (3299), 4 aprilie 2002, p. 9; în: Națiunea, București, anul XII, nr. 144 (610), 17-23 aprilie 2002, p. 8 (evocare a istoricului A.D. Xenopol, multe din cele formulate putând fi călăuzitoare în cele ce întreprindem).

³⁶ **Olga Sturdza /Sturza/** născută **Mavrocordat** (27 septembrie 1884, satul Popești, județul Iași - 10 iulie 1971, Varengeville-sur-Mer, Franța), părinții Alexandru și Lucia, personalitate complexă integrată în numeroase acțiuni sociale cu caracter filantropic, activând în anii primului război în calitate de președinte a S.O.N.F.R. Ca artistă a realizat *Monumentul Unirii* pe care l-a donat orașului Iași, menționând în oferta înaintată către Primărie că are înălțimea de 5 m. și este evaluat la 2 milioane de lei, are în compunere „Cinci figuri reprezentând Patria Mună, Transilvania, Basarabia, Bucovina și românii de pretutindeni care au rămas în afara hotarelor noastre”. Autoarea se angaja că în cazul acceptării donației „Voi supraveghea și îngriji personal la instalarea monumentului” (Rodica Eugenia Anghel, *Olga Sturdza – contribuții privind viața și activitatea*, în „Arhivele Moldovei”, I-II/1994-1995, Iași 1996, p. 72-76; **DANIC**, Fond Dudu Velicu, dosar 876: Olga Sturdza.

³⁷ **Constantin Crengăniș** (n. 1 noiembrie 1958, Iași), absolvent al Academiei de Arte „George Enescu”, Iași, promoția 1992, având și masteratul, carieră artistică și didactică, sculptor cu participări la expozițiile din țară și străinătate. Lucrările-i sunt integrate în colecțiile unor muzee, în forul public. Preocupat de anterioare componente al patrimoniului sculptural integrate în forul public sau instituții publice care au fost „epurate” de regimul eliberatorilor ocupanți a considerat ca talentul să-l dedice și realizării,

după o prealabilă temeinică documentare, realizării unei fidele „replici” a lucrărilor predecesorilor. Cităm în acest sens realizările pentru orașul Iași *Monumentul Unirii* amplasat în fața Universității de Medicină și *statuia monumentală Regele Ferdinand I* din holul central al Fundației culturale „Regele Ferdinand I”, azi Biblioteca Universitară „Mihail Eminescu” (Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoită Lăptoiu, *Enciclopedia artiștilor români contemporani*, vol. IV, Editura Arc 2000, București, 2001, 200 p. La p. 45).

³⁸ Monumentul filozofilor a fost dezvelit la Iași la 18 octombrie 1942 (A. Simion, *Preliminarii politiceo-diplomatice ale insurecției române din august 1944*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 105 la Iași dezvelirea monumentului Titu Maiorescu, Alexandru D. Xenopol și Vasile Conta la 18 octombrie 1942. Nota 241 citează ziarul „Timpul”, București, nr. 1.959, 21 octombrie 1942).

³⁹ **Gheorghe Ungureanu** (8 martie 1907, satul Schit, comuna Hangu, azi Ceahlău, jud. Neamț – 29 decembrie 1975, Iași cimitirul Eternitatea, parcela 2/I, rândul 7, locul 7). Studii primare în localitatea natală, secundare și universitare la Iași, Facultatea de Drept, promoția 1929, activitate ca arhivist la Arhivele Statului, filiala Iași, pe parcursul anilor prin capacitatea de organizare, prin pasiunea de a cerceta trecutul a realizat o serie de valoroase studii, publicist. Director al Filialei Arhivelor Statului din Iași, în anii 1941-1969. A reprezentat arhivistica românească la o serie de manifestări științifice și periodice internaționale.

⁴⁰ **Fundația Regală „Ferdinand I”** inițiată la 16 februarie 1926, la Iași, care, în anii următori, a trecut la opera de construcție, dotare și dare în folosință a bibliotecii, definită astăzi Biblioteca Centrală Universitară „Mihail Eminescu”. Fundația Regală Ferdinand I, este actul de recunoștință pentru modul cum, în decursul anilor, cei de pe plaiurile Moldovei l-au primit și tratat pe rege, inclusiv în clipele grele ale refugiului din perioada 1916-1918. Regele Ferdinand I a considerat necesar ca în testamentul său să prevadă pentru ceea ce era virtuala capitală culturală a României, constituirea unei fundații reale care să-i perpetueze numele. A fost înființată la 24 februarie 1927 (**DANIC**, Fond Casa Regală, inv. 726, dosar 1/1927, f. 227 Scrisoarea din 8 februarie 1927 a regelui Ferdinand I prin care stabilea condițiile de înființare, organizare, administrare a așezământului cultural civil și militar „Fundația regele Ferdinand I”; *Ibidem*, inv. 726 Fundația Regele Ferdinand I, dosarele 5/1925, 1/1927, 1/1931, 1-2/1932, 1/1933, 1/1934, 1/1936, 1/1937, 1/1938, 1/1939, 1/1940, 1/1942, 1/1943, 1/1946; inv. 727, dosar 36/1930 rola 185, cadrele 265-294; *Ibidem* inv. 726, dosar 1/1932. constructor Emil Prager; *Ibidem*, inv. 728, dosar 95/1945. Lucrări de artă plastică). Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții documentare referitoare la monumentele de for public din orașul Iași*, în: „Revista Arhivelor”, București, anul LXX, vol. LVI, nr. 3, 1994, p. 257-261.

⁴¹ **Liceul „Gheorghe Șincai”** București, a evoluat din gimnaziul omonim înființat la sfârșitul secolului al XIX-lea (1892) și care a obținut, la 8 decembrie 1919, statutul de liceu pentru ca la 8 decembrie 2002 să fie promovat cu statut de colegiu. Spațiile în care și-a desfășurat activitatea în primele decenii au fost mai mult de cât modeste, pentru care era plătită chirie proprietarilor. Inițial a funcționat în dependențele de la biserica „Sf. Gheorghe Vechi”. Apoi prin înmulțirea numărului de clase a peregrinat în alte spații. Astfel, la 3 iunie 1926, în perioada premergătoare mutării în propriul local, a fost găzduit în localul din str. Știrbei Vodă nr. 33.

Hotărându-se să aibă propriul local, s-a trecut la acțiunea depistării terenului necesar și a obținerii fondurilor pentru viitoarea construcție. Directorul liceului, prof. Gheorghe Nedioglu a optat ca această unitate să funcționeze într-un cartier modest și lipsit de o asemenea

unitate de învățământ. Astfel a fost obținut terenul din calea Șerban Vodă în zona pantei colinei care domina Cociocul. Lucrările de proiectare au fost încredințate, în deceniul al III-lea al secolului al XX-lea, arhitectei Virginia Andreescu ulterior Haret. Studii și doctorat în arhitectură (Radu Haret, *Virginia Haret Andreescu prima femeie arhitect din lume*, în: „Revista Muzeelor și monumentelor” seria „Monumente istorice și de artă”, București, nr. 2, 1982, p. 65-67 este citată clădirea din Piața C.A. Rosetti colț cu Bd. Hristo Botev, bloc cu P+8, 1926, remarcând decorarea cornișei).

În prima etapă lucrările de construcție au fost executate de firma „C și N. Dobrescu”, str. Biserica Enei nr. 8. „Monitorul Oficial”, București, nr. 104 din 16 mai 1924 a consemnat licitația din 12 mai 1924, pentru construcția localului liceului, pentru un deviz de 3.000.000 lei. Arhitect șef R. Nedelescu. Recepția lucrărilor din această etapă a fost făcută de arhitectii R. Nedelescu și Virginia Andreescu la 7 septembrie 1926. Există și o altă informație care menționează etapa I-a în 1923, cu licitația din 20 septembrie 1923 la care firma G.M. Michăilescu și-a adjudecat lucrarea cu un deviz de 1.000.000 lei. În urma unui aviz dat de Ministerul Instrucțiunii s-a trecut la realizarea etapei a II-a după planurile lui N. Stănescu, arhitectul șef din minister. Firma „G.M. Michăilescu și Juster”, str. Pictorul Luchian, nr. 4 și-a adjudecat la licitație lucrările de completare – corpul central – la clădirea liceului.

O mențiune necesară: în anul școlar 1947-1948 fiind elev în clasa I de gimnaziu la liceul „Gheorghe Șincai” am avut rarisima șansă să fiu chemat la cancelaria profesorilor. În momentul când am intrat, privirea mi-a rămas pironită de suita de mari tablouri în ulei, circa 10, frumos înrămate toate redând o suită de bărbați în vârstă. Pe unul din ei l-am recunoscut. Era fabricantul pielar Dumitru Mociorniță, la care cu un an înainte, în preajma vacanței de Crăciun fusesem pentru a obține, pentru acțiunile școlii „Sf. Andrei”, fonduri pentru ajutorarea celor nevoiași. Acum secretarul liceului, celebrul cerber Soare mi-a spus că cei din tablouri au contribuit material la susținerea acțiunii de construcție și înzestrare a școlii. D. Mociorniță fusese principalul susținător și în cazul liceului.

Am revenit în liceu cu probleme profesionale, atunci când realizam un control pe linie de arhive la Municipiul București. Surpriza totalmente dureroasă am văzut modul de „depozitare provizorie” a pachetelor cu dosare sub scara de onoare. A fost din nou prilej de a-l pomeni pe fostul secretar Soare și pe toți cei care, în paralel cu munca la catedră, au avut și funcții în Arhivele Statului și care, în anii prezenței mele ca elev, erau un exemplu de ordine, curățenie care caracteriza munca secretariatului. Acum era parcă gata de a fi dată la maculatură. Curios, cei ai casei manifestau un interes deosebit de a scrie monografia școlii, de a redacta lucrări de grad, neconcepând însă că aceasta se putea realiza pe baza celor încorporate în arhiva respectivă. Am revenit, primind răspunsuri ce sunau a angajamente până trece momentul. La împlinirea a 225 de ani de la nașterea lui Gheorghe Șincai prof. Felicia Haica, directoare adjunctă a liceului a fost factorul mobilizator, inclusiv a celor din promoții anterioare. Am aflat și am revenit în școală angajând participarea la preconizatul simpozion a trei absolvenți din promoția 1954. (Gheorghe Pârvulescu, *Preocupări ale lui Gheorghe Șincai pentru răspândirea culturii*; Ștefan Hurmuzache, *Militantismul politic al operei lui Gheorghe Șincai*; Virgiliu Z. Teodorescu, *Gheorghe Șincai și documentarea istorică, pionier al operei de depistare a tezaurului documentar existent în arhivele, bibliotecile și muzeele europene*).

Manifestarea, de amploare, a fost găzduită nu în localul școlii, încă la acea dată un șantier de consolidare după cutremurul din 1977, ci în optimele condiții oferite de

Palatul Pionierilor și Șoimilor Patriei. Din generațiile anterioare au fost numeroși absolvenți, prilej de a întâlni și câțiva din promoția 1954, clasele A, B, și C.

Dacă nici în 1981 n-am ajuns să văd arhiva școlii repusă la locul cuvenit în schimb am fost condus la bibliotecă unde am avut surpriza de a-mi fi arătată o interesantă și rarisimă plachetă pe care am integrat-o în lucrarea elaborată și publicată în „Buletinul S.N.R.” împreună cu prof. Teodoreanu, tratând problema învățământului în medalistica românească. Este o plachetă dedicată aniversării a 32 de ani de activitate a ceea ce devenise liceul „Gheorghe Șincai”. Compartimentată în trei sectoare, are în partea centrală următoarele: în partea superioară textul „LICEUL GH. ȘINCAI DIN BUCUREȘTI” în centru textul definitoriu în exergă „GHEORGHE ȘINCAI” încadrând un medalion cu efigia sa privind spre stânga, discret sub efigie plasată semnătura modelatorului: I. Sch/midt/, iar jos textul: „A 32-ANIVERSARE DE LA ÎNTEMEIEREA ȘCOALEI 28 FEBRUARIE 1925”.

Sectorul din stânga a consemnat funcții și nume: „MINISTRUL INSTRUCȚIUNII Dr. C. ANGELESCU / SECRETAR GENERAL I. VALAORI / Dir. D-l. AL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SECUNDAR CONST. KIRIȚESCU / DIRECTORUL LICEULUI GH. NEDIOGLU / PR. I. CONSTANTINESCU-LUCACI / N. COLCEAG / P. STROESCU / N. BĂDESCU / C. TANOVICANU / V. VLĂDESCU / GH. GORCIU / C. NICULESCU-SLAVE / Dr. AV. GRĂDINESCU / C. ȘĂINEANU / V. CONSTASNTINESCU”.

Sectorul din dreapta a continuat menționarea personalului liceului: „M. LIȘCU / CL. ISOPESCU / OV. ȚINO / EUG. LOVINESCU / M. PERIETEANU / ST. TACORIAN / R. PERIANU / N. NICULESCU / I. TEODORESCU / GH. ȘTEFĂNESCU-GALAȚI / CHR. MIRONESCU / I. CHIRESCU / G. MAGIARI / C. URZICEANU / Dr. GH. CONSTANTINESCU / C. IONESCU-SÂNGER / AL. MARCU / I. DOBRESCU / V. BĂDULESCU / V. SOLOVEANU / GH. PETRESCU”.

Placheta bronz turnare 19,8x12,3 cm., medalionul efigiei ø 8,7 cm.

La 8 decembrie 2002 a fost organizată o mare manifestare în incinta liceului, dedicată acordării noului statut de colegiu. Am fost și câțiva din foștii absolvenți, tratați ... prilej de a-l avea alături pe fostul coleg Niță Vasile. Am mobilizat pe mulți însă ... (Iacob Furtună, *Din istoria liceului „Gh. Șincai” 1892-1992*, București, 1992, 142 p.).

⁴² **Constantin Moisil** (8 decembrie 1876, Năsăud, jud. Bistrița-Năsăud – 20 octombrie 1958, București, cimitirul Bellu, figura 110, locul 29), studii la Năsăud, București, doctor în istorie la Cluj, numismat, arhivist, istoric, animator cultural, carieră didactică universitară, creator al Cabinetului Numismatic din cadrul Bibliotecii Academiei Române, editor, activitate numismatică la Cabinetul Academiei Române, director general al Arhivelor Statului (1 noiembrie 1923 – 30 septembrie 1938) unde a finalizat obiectivele declanșate de predecesorul Dimitrie Onciul: Școala Superioară de Arhivistică, „Revista Arhivelor” și Muzeul Arhivelor Statului în incinta căruia, până în anul 1935, s-au desfășurat și lucrările Societății Numismatice Române și cele ale „Prietenilor istoriei Bucureștilor”, membru corespondent 7 iunie 1919 și titular onorific al Academiei Române 12 august 1948, președinte al Societății Numismatice Române (1933-1958), publicist. Constantin Moisil a desfășurat o intensă activitate, inclusiv ca publicist, folosind o serie de pseudonime cu care a susținut rubrica publicațiilor de specialitate, precum și în presa cotidiană (G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 192; *Omagiu profesorului Constantin Moisil, fost director general al Arhivelor Statului*, în: „Revista Arhivelor”, București, vol. III, partea a 2-a, nr. 8, 1939, p. 185-462; Ilie Țabrea, *Opera științifică a d-lui Constantin Moisil*, Editura Cartea Românească,

București, 1939, 13 p., extras din „Revista Arhivelor”, București, vol. III, nr. 8, 1939, p. 383-393. Ibidem, *Constantin Moisil, pionier al numismaticii românești*, Editura Științifică, București, 1970, 158 p. + 6 f. Ilustrații; Constantin Preda, *Constantin Moisil*, în: *E.I.R.*, p. 224-225; Virgiliu Z. Teodorescu, *Constantin Moisil și Muzeul Arhivelor*, în: „Revista Arhivelor”, București, anul LIV, vol. XXXIX, nr. 1, 1977, p. 87-89 (dezideratul tripticului înaintașilor arhiviști: revista, muzeul, școala s-au concretizat devenind realități în anii conducerii Arhivelor Statului de către Constantin Moisil, în perioada interbelică a secolului al XX-lea).

⁴³ **Gheorghe Nedioglu** (28 martie 1883, Zebil, jud. Tulcea – 1963, București, cimitirul Bellu), studii la Tulcea și București, activitate didactică, autor de manuale școlare, activitate la Arhivele Statului, pasionat cercetător al vechilor instituții juridice (Nicolae Mecu, *Gheorghe Nedioglu (1883-1963)*, în: „Buletinul Societății de științe filologice din R.S.R. pe anul 1983”, București, p. 91-94; Virgiliu Z. Teodorescu, *Slujitori ai arhivelor din România: Profesorul Gheorghe Nedioglu – Schiță de portret*, în: „Revista Arhivelor, București, anul LXIX, nr. 4, 1992, p. 415-426).

⁴⁴ **Nicolae Pr. Colceag** (4 noiembrie 1864, Satulung, azi jud. Brașov -), pregătire și carieră didactică în București la gimnaziul, liceul „Gheorghe Șincai”. **DANIC**, fond M.C.I.P., inv. ..., dosar 2239/1906, f. 325, 338 Tabel cu personalul gimnaziului „Gheorghe Șincai” profesorul Nicolae Pr. Colceag a fost propus pentru a primi medalia jubiliară Carol I; **DANIC**, colecția Acte comemorative și de fundație, inv. 128, nr. 111 28 octombrie 1932. Actul de fundație al Căminului din Satulung, donație a profesorului Nicolae Colceag pentru Liceul „Gheorghe Șincai”. Act predat la A.N. de conducerea liceului „Gheorghe Șincai” dosar 957/1935. La data pensionării prof. Nicolae Pr. Colceag a fost onorat de colegi, conferindu-i-se o plachetă modelată de Iohann Schmidt. Efigia profesorului și textul evocându-i îndelungata prezență în cadrul gimnaziului și apoi a liceului. Un exemplar se află în gestiunea Bibliotecii liceului „Gheorghe Șincai”.

⁴⁵ **Virginia Maria Andreescu Haret** (21 iunie 1894, București – 6 mai 1962), nepoata pictorului Ion Andreescu. La 9 ani, rămasă fără mamă s-a ocupat de cei trei frați și de gospodărie. A făcut liceul în particular, luându-și bacalaureatul la liceul Mihai Viteazul. În urma concursului de admitere, la 18 ani, a intrat prima la Școala superioară de Arhitectură, terminând-o cu foarte bine. absolventă promoția 1914. Este prima femeie-arhitect din România și din lume (recunoscută la al XVI-lea Congres de istorie a științei, București/1981). În același timp a urmat și Școala de Belle-Arte. Nenumăratele sale acuarele fac azi parte din Colecția de stampe a Bibliotecii Academiei Române. Din 1923 a lucrat în serviciul tehnic al ministerului Instrucțiunii Publice, de unde s-a pensionat în 1947. A fost prima femeie care a ajuns la gradul de arhitect inspector general. În perioada dintre cele două Războaie Mondiale, a reprezentat România la Congresele internaționale de arhitectura la Roma, Paris, Moscova, Bruxelles. I s-au acordat nenumărate premii care i-au încununat cariera. *Tabloul arhitecților ...*, 1937, p. 7 Virginia S. Haret locuia în 1937: Bd. Lascăr Catargiu nr. 14 (Prof. dr. ing. Radu Haret, *Virginia Haret-Andreescu – prima arhitectă din lume*, în: „Revista Muzeelor și Monumentelor”, seria „Monumente Istorice și de Artă”, București, nr. 2, 1982, p. 65-67). Referință la clădirile pe care le-a proiectat: Societatea Tinerimea Română, Bd. Schitu Măgureanu, oct. 1923, sala 1200 locuri; Blocul de la intersecția Piața Rosetti cu Bd. Hristo Botev = 8 etaje, 1926. Cinematograful din parcul orașului Govora, construcție menită în 1929 să fie cazinoul stațiunii. Lucrarea a fost parțial dată în folosință în anul 1930, celelalte două aripi proiectate

n-au mai fost edificate. Tot în Govora a proiectat și vila care în prezent găzduiește muzeul orașului, colecția de arheologie a preotului Petre Gheorghe-Govora. Pentru arhitectura Bucureștilor a proiectat clădiri din compunerea Aeroportului Băneasa (Pavilionul administrativ), clădirile liceelor „Dimitrie Cantemir”, „Gheorghe Șincai”. Virgiliu Z. Teodorescu, *La ceas aniversar...*(I-III) în: „Dimineața”, București, anul XIV, nr. 3514, 18 februarie 2003, p. 9; nr. 3515, 19 februarie 2003, p. 9; nr. 3516, 20 februarie 2003, p. 9 (referință la sărbătorirea la 8 decembrie 2002 a împlinirii a 110 ani de existență a școlii „Gheorghe Șincai”, inițial gimnaziu, ridicat după primul război mondial în rândurile liceelor și acum, din ziua festivităților decembrie 2002, fiind promovat în rândurile colegiilor bucureștene.)

⁴⁶ **Nicu Albu** (1 februarie 1855, Piatra Neamț, jud. Neamț - 31 mai 1908, București, Sanatoriul „Elisabeta”, înmormântat la Mănăstirea Bistrița, comuna Alexandru cel Bun, Neamț) studii primare în localitatea natală, secundare la Academia Mihăileană din Iași, universitare de medicină la Berlin. La revenirea în țară a desfășurat o intensă activitate de exploatarea pădurilor, arendaș, bun gospodar cu o capacitate organizatorică și de mobilizare a semenilor la muncă creatoare. Om politic P.N.L., deputat, senator, primar, prefect 1885-1888, 1895-1899 și 1907. A fost un bun organizator al gospodăririi orașului Piatra Neamț. A rămas în memoria pietrenilor ca cel mai destoinic primar pe care l-a avut urbea. Nicu Albu a realizat lucrări edilitare de mare importanță pentru oraș. De exemplu, s-a construit calea ferată spre partea de vest a orașului, a ridicat o baie populară, a sprijinit învățământul, sănătatea și cultele. Ca prefect a trecut la construire de drumuri și șosele, ușurând circulația oamenilor și a mărfurilor între comunele județului. Linia ferată Bacău - Piatra Neamț a fost inaugurată tot de prefectul Nicu Albu. A introdus primul telefon din țară la prefectura Neamț, extinzând rețeaua telefonică și la satele din județ. Dar poate cea mai mare realizare a lui a fost construirea parcului Cozla. A fost un proiect grandios, care a dus la realizarea acestei zone de recreare existentă până în zilele noastre. Posteritatea a adus un bust al său în forul public. Măsurile draconice post 1948 au dus la îndepărtarea respectivului simbol. Din fericire n-a ajuns să fie topit, devenind piesă componentă a patrimoniului muzeului. A fost reintegrat în forul public bustul Nicu Albu, iar în 1995 *post mortem* i-a fost conferit calitatea de cetățean de onoare.

Arhivele Naționale Neamț: Albumul realizat de institutorul N. Teodorescu în al patrulea deceniu al secolului al XX-lea. Bustul Nicu Albu, fost primar al orașului Piatra Neamț, în amplasamentul din parcul Cozla, opera sa. Foto „Branstan”, Piatra Neamț. V.Z.T. 5 noiembrie 1993, Muzeul Județean Piatra Neamț, bustul Nicu Albu, bronz, s.d.j. și datat: I. Schmidt Faur, 1931. Vezi și „Ziua”, nr. 150, 8 decembrie 1994, p. 2 *Busturile primarilor din Piatra Neamț vor sta /din nou/ pe aleea principală a Grădinii zoologice*. Știrea zilei la Piatra Neamț, în grădina zoologică, în ziua de Sf. Nicolae a fost inaugurată o alee cu busturile unor personalități, prin dezvelirea bustului Nicu Albu, cel mai destoinic primar. „Evenimentul”, Iași 13 martie 2008 fostul primar P.N.L.

⁴⁷ **Spiru C. Haret** (15 februarie 1851, Iași - 17 decembrie 1912, București, cimitirul Bellu, figura 73, locul 12), studii la Dorohoi, Iași, București, licență în fizico-matematici la București, specializare, doctorat în matematici la Paris. Matematician, astronom, pedagog, sociolog, carieră universitară. Om politic liberal de nuanță poporanistă, ministru reformator al învățământului de toate gradele, preocupat de starea țăranimii, organizator al sistemului cooperatist la sate, animator cultural, inițiatorul de cămine culturale și biblioteci, de atenee culturale ca filiale societății bucureștene, ale universităților

populare, a fost numit pe bună dreptate „omul școlii”, publicist, membru corespondent 12/24 octombrie 1879 și titular 31 martie /12 aprilie 1892 al Academiei Române și al altor prestigioase instituții științifice din țară și străinătate (Spiru C. Haret, *Thèses présentées à la Faculté des sciences de Paris pour obtenir le grad de docteur ès sciences mathématiques*, Paris, 1878; I. M. Nicolescu, *Spiru Haret pedagog național*, București, 1933, 136 p., +1 f. p.; P. Gârboviceanu, *Spiru C. Haret – Pentru 20 de ani de la moartea lui*, București, 1933, 39 p.; G. Antonescu, *Spiru Haret ca pedagog*, București, 1934, 19 p.; Gh. Adamescu, *Viața și activitatea lui Spiru C. Haret*, București, 1936, 348 p., portret, facsimile și bibliografie).

⁴⁸ **Dimitrie Paciurea** (1/2 noiembrie 1873, București - 4 iulie 1932, București, cimitirul Bellu, figura 35A, locul 5, transportat la 96). Studii de artă la București și Paris, participant la expoziții din România și străinătate, ocupă un loc definit mai bine odată cu trecerea timpului în ierarhia sculpturii românești ca precursor al moderniștilor, carieră didactică și artistică, Laureat al Premiului Național pentru sculptură în anul 1927.

⁴⁹ **Vasile P. Ionescu-Varo** (13 ianuarie 1887, București - 1966/1968?), studii la Școala de Belle Arte din București, specializare Paris, sculptor cu realizări în perioada 1906-1954. Participant la expozițiile oficiale începând din 1915, la „Tinerimea Artistică”, la toate edițiile „Salonul Ateneului Român” și ale „Cercul Artistic”. Participant la concursurile pentru monumentele: *Unirii din Cernăuți*, *Spiru C. Haret* din București, regilor *Carol I și Ferdinand I* din București. Realizator al monumentelor: *Eroilor* din scuarul de lângă biserica Silvestru București, *Ecaterina Teodoroiu* din Brăila, *Cavaleriștilor de la Grozești-Oituz*, azi Onești, *Eroilor Regimentului 5 din Călărași*, *Eroilor din Brașov* – cartierul Șchei – Piața Unirii, *Eroilor de la Oituz* (cimitir), statuia regelui *Ferdinand I de la Orăștie*. Realizator al busturilor: *regele Ferdinand I*, *patriarhul Miron Cristea*, *prof. Emanoil C. Teodorescu*, *generalul C. Scărișoreanu*. *Relieful regelui Ferdinand I și regina Maria* (Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 435).

⁵⁰ **Gheorghe Tudor** (14 aprilie 1882, Breaza, jud. Prahova – 15 octombrie 1944 ?). Studii la Școala de Belle Arte București, specializare la Florența, Italia la Școala de Belle Arte și în Germania la München a revenit în țară în 1908 stabilindu-se la Câmpina în vecinătatea casei lui N. Grigorescu. Sculptor cu o bogată activitate în perioada 1912-1944. Participant la expozițiile Salonul Oficial (premiat în 1915, 1925), Tinerimea Artistică 1913-1944, Salonul Ateneului Român, personale (1920, 1927, 1943?), fiind remarcat de cronicarii de artă, de colecționari și de juriile de la diverse concursuri. A fost premiat și i-au fost achiziționate lucrări de către organizatorii acestor manifestări. Lucrări de ale sale au fost achiziționate de colecționari, dar și de instituții culturale și muzee, primind și comenzi pentru monumente de for public (Comarnic, Câmpina, Breaza, Bănești, Provița de Jos din jud. Prahova, Turnu Severin, jud. Mehedinți, București, Dobreni, jud. Ilfov, Răcari, jud. Dâmbovița). A deținut funcția de custode al muzeului litic (*lapidarium*) de la biserica Stavropoleos și de șef al atelierului de restaurări din cadrul Comisiunii Monumentelor Istorice. Participant la concursul pentru realizarea monumentului *Spiru C. Haret*, autor al monumentelor: *Eroilor* din localitățile Răcari, jud. Dâmbovița, Provița de Jos și Câmpina, jud. Prahova, Dobreni, jud. Giurgiu, monumentul dedicat lui Tudor Vladimirescu de la Padeș, jud. Gorj (colaborare), monumentul *Înaintașilor* de la Breaza, jud. Prahova, al busturilor: *N. Grigorescu* din Câmpina, jud. Prahova, *Maria Istrati* din Turnu Severin, jud. Mehedinți, *Ștefan Bratti* din Comarnic, jud. Prahova, medalionul *Petre Antonescu*, masca mortuară a lui *Aurel Vlaicu*. Reținem caracterizarea formulată într-o cronică din anul 1919 de către exigentul artist – critic de artă Nicolae Tonitza: „sculptorul

Gheorghe Tudor, un Caragiale în sculptură, actualmente cel mai național sculptor al nostru”, apreciere determinată de subiectele și maniera de abordare de către artist, bun cunoscător al oamenilor și a comportamentului lor, predilect ale celor de la munte.

⁵¹ **Mihai Onofrei** (4/16 iulie 1896, Boțești, azi jud. Vaslui – 7 noiembrie 1980, București, cimitirul Sf. Vineri). Părinți Maria, născută Jecu, casnică și al lui Pavel, învățător. Mihai, al optulea născut, mezinul familiei, a făcut studii de artă plastică la Iași, Roma, Neapole, Paris, participant cu lucrări la expoziții din țară și străinătate, multe lucrări fiindu-i integrate în patrimoniul unor prestigioase instituții muzeale sau colecții particulare. În forul public are o serie de monumente inclusiv cele care cinstesc memoria Eroilor neamului românesc. Mihai Onofrei a contribuit la realizarea artistică a fațadei Arcului de Triumf, carieră universitară (Octavian Barbosa, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, Editura Meridiane, București, 1976, p. 370; Virgiliu Z. Teodorescu, *Sculptorul Mihai Onofrei – mărturii monografice*, Editura Junimea, Iași 177 p.).

⁵² **Gheorghe/George/ Leonida** (1892-1942), frate cu inginerul Dimitrie Leonida. Sculptor cu o bogată activitate între anii 1915-1942. Participant la expozițiile organizate de: „Salonul Oficial”, „Cercul Artistic”, „Salonul Nudului”, „Tinerimea Artistică”, „Salonul Ateneului Român”, „Sindicatul Artelor Frumoase”, colective și personale. Participant la concursurile pentru monumentele: *Eroilor C.F.R.-iști*, *Spiru C. Haret*. Realizator al *Monumentului Eroilor* din Ghidigeni, jud. Galați. Lucrări ale sale au fost integrate și în colecțiile: dr. Constantin Angelescu, Palatulul Cotroceni, azi Muzeul Național Cotroceni.

⁵³ **Ioan C. Dimitriu-Bârlad** (la naștere Demetriu) (17 mai 1890, Bârlad - 23 septembrie 1964, București). Studii de artă plastică la București, specializare la Paris, carieră didactică și artistică. Participant la războiul de întregire a neamului, a cunoscut suferințele apărătorilor gliei strămoșești, a modelat chipuri și ipostaze umane. În perioada interbelică a obținut numeroase comenzi pentru executarea de monumente ale cinstirii Eroilor. Permanent expozant, a fost în atenția criticilor dar și a comanditarilor, raporturile cu aceștia fiind caracterizate de probitatea profesională. Numeroase localități au în forul public lucrări modelate de Ioan C. Dimitriu-Bârlad (Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea sculptorului Ioan C. Dimitriu-Bârlad*, în: „Revista Muzeelor și Monumentelor” – seria „Monumente Istorice și de Artă”, București, anul XVIII, nr. 1, 1987, p. 52-62 (parcurerea documentelor din Arhivele Statului, a celor deținute de familie și presa timpului a evidențiat prestigioasa creație a artistului plastic, azi ele onorând forul public, instituții muzeale, colecții particulare).

⁵⁴ **Ioan Pantazi** (31 august 1901, Mangalia, jud. Constanța – 1971, București), lipsesc datele biografice, sculptor cu o bogată activitate creatoare în al patrulea deceniu al secolului al XX-lea. Expoziții personale în anii 1930, 1934, 1941, demersuri pentru organizarea unor expoziții personale în 1945, 1948, participant la Saloanele Oficiale între anii 1934-1945 (premiat în anul 1934), la „Salonul Ateneului Român” 1932 și expozițiile Sindicatului Artelor Frumoase din anii 1932, 1939. În forul public a realizat monumente pentru cinstirea Eroilor în localitățile Drăgănești Vlașca, jud. Teleorman, Grăjdana, jud. Buzău, Ciulnița – Eustadiade, jud. Argeș, Mangalia, jud. Constanța, Domnești, jud. Argeș, București – cartier Grivița - Dămăroaia, Poduri, jud. Bacău, Merenii de Jos și Orbeasca, jud. Giurgiu. Busturi în localitățile Gherla, jud. Cluj și Azuga, jud. Prahova. A participat la concursurile pentru adjudecarea realizării monumentelor: *Infanteriei și Spiru C. Haret*.

⁵⁵ **Alexandru Severin/ Talpoșin/** (15 februarie 1881, Turnu Severin, jud. Mehedinți – 16/17 mai 1956, București, cimitirul Bellu, figura 114). Actul de notariat (Judecătoria, la 16 decembrie 1940) consemna în 1941 că era Alexandru Talpoșin, fiul lui Marin funcționar și Anica Talpoșin casnică. Familie cu tradiție în jud. Gorj. Studii primare și gimnaziale la Turnu Severin, ani care i-au evidențiat preocupările și posibilitățile de viitor artist plastic. Fuge din țară pentru a ajunge la Paris, devenind elevul lui Rollin. A expus la saloanele artistice de la Paris, începând din 1900 cu numele de Severin și Talpoșin. Are o lucrare în patrimoniul Muzeului Louvru. Revine în țară la începerea războiului, în 1916 s-a căsătorit cu Ana Constantinescu. A fost la Florența, elev al lui Raffaello Romanelli, participant la campania militară a anilor 1916-1917, prilej de documentare și modelare a lucrărilor cu care, la Iași, va participa la expoziția M.C.G. al Armatei. Astfel și-a demonstrat calitățile de artist complex, realizator ca pictor și sculptor a numeroase lucrări. După primul război mondial a revenit în Capitală și a modelat mai multe monumente dedicate cinstirii Eroilor. În 1930 a divorțat de Ana. În anii de activitate s-a preocupat de formarea de noi artiști, atelierul fiind și gazda pentru Academia Nouă de Belle Arte. În ultimele luni de viață, bolnav de leucemie, internat la Spitalul C.I. Parhon, s-a recăsătorit cu o tânără farmacistă Stela, recăsătorită la rândul ei ulterior decesului său cu Beza. Aceasta a ajuns prin Franța în anii 1976-1977. Al. Severin pictorul are lucrări în palatele Copăceni, Balcic. Râșnov, Bran, București. A fost bun prieten cu Cella Delavrancea.

⁵⁶ **Zacheu Raiciu** sculptor și pictor român cu activitate în deceniul al patrulea, începutul celui următor al secolului XX.

⁵⁷ **Ion Jalea** (19 mai 1887, Casimcea, jud. Tulcea – 7 noiembrie 1983, București, cimitirul Bellu). Școala de Arte și Meserii 1908, studii de artă plastică – sculptura la București și Paris la Academia Julien, elev al lui Valbudea, Fr. Storck, D. Paciurea și E. Bourdelle. Participant cu lucrări în saloanele din Paris, București, s-a specializat în arta monumentală. La începerea campaniei militare europene, în anul 1914, a revenit în țară participând la luptele de la porțile Moldovei. Pe platoul de la Cozmești, în apropierea podului peste Siret unde se afla comandamentul generalului Eremia Grigorescu, a fost grav rănit pierzându-și o mână. Invaliditatea nu l-a îndepărtat de sculptură, continuându-și, după război, laborioasa activitate de artist plastic modelator a numeroase și valoroase lucrări, de la cele miniaturale la cele monumentale, dar și de exponent al intereselor sculptorilor în cadrul Ministerului Cultelor și Artelor, unde, timp de peste două decenii, a deținut funcții de conducere în Departamentul Artelor-Direcția Artelor. Concomitent a desfășurat și o bogată activitate didactică. Participant și câștigător al numeroase concursuri care s-au concretizat cu amplasarea în forul public a unor valoroase monumente, în mai multe împrejurări a colaborat cu sculptorul Corneliu Medrea. A fost ales membru corespondent, la 31 mai 1946 și 2 noiembrie 1948, și titular 21 martie 1963 al Academiei Române (Petru Comarnescu, *Ion Jalea, monografie*, Editura Meridiane, București, 1962, 87 p.; reeditare în 1963).

⁵⁸ **Constantin R. Brâncuși** (19 februarie/2 martie 1876, Hobița, comuna Peștișani, jud. Gorj – 16 martie 1957, Paris). Părinții Radu și Maria, moșneni din Hobița, ramura Bejuicanilor. Studii la Craiova, la Școala de Arte și Meserii, la București, la Școala de Belle Arte, parcurgând drumul occidentului a realizat o specializare la Paris cu sculptorul Mercier, beneficiind de bursa din fondul Răducanu-Simonide, în anii 1905-1907. Prin sculptura realizată este reprezentant de frunte al artei universale a secolului XX. Într-o

primă etapă de creație a realizat lucrări în spiritul artei tradiționale, ca apoi să ajungă la realizările care-l definesc ca exponent al esențializării formelor. În România are lucrări realizate și amplasate în București, Buzău, Craiova, Târgu Jiu ș.a. Lucrările sale au fost integrate în cele mai prestigioase muzee și colecții din lume. A fost ales membru post-mortem al Academiei Române la 3 iulie 1990 (Dorina N. Rusu, *op. cit.*, p. 297 indice p. 355.

⁵⁹ DANIC, Fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosarele 82/1934, f. 22-23 și 86/1934, f. 15,15v.: la 12 aprilie 1934 sculptorul Ion Jalea, realizatorul monumentului Spiru Haret pentru București solicita autorizarea Comisiei Monumentelor Publice pentru ridicarea lucrării în Piața Universității. „Pictura și sculptura”, București, nr. 3, iunie 1935, p. 20 La 1884 s-a creat un comitet de inițiativă, prezidat de Dimitrie Sturdza pentru ridicarea la Avrig a unui monument dedicat lui Gheorghe Lazăr. Lucrarea din Capitală a fost încredințată sculptorului Ion Georgescu care a avut ca model pe Gheorghe O Gârbea, secretarul comitetului. Dezvelirea la București a avut loc la 11 mai 1886. Inițial lucrarea a fost amplasată mai departe de statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul. În deceniul al patrulea a fost necesară apropierea pentru a asigura și spațiul pentru statuia lui Spiru C. Haret. Operațiunea de mutare a fost coordonată de sculptorii Dimo Pavelescu, Ioan Iordănescu și Horia Miculescu.

⁶⁰ *Operele lui Spiru Haret publicate de Comitetul pentru ridicarea monumentului său*, București, 1934-1938, 11 vol. [Biblioteca Națională III 28.402 (1-11); „Almanahul Adevărul și Dimineața pe 1936”, București, p. 282, 284 fotografii din 1935 de la solemnitatea dezvelirii plăcii comemorative de pe casa lui Spiru Haret din București; p. 333 la 19 mai 1935 pe casa din str. general Manu unde a locuit; p. 334 la 9 iunie 1935 s-a dezvelit monumentul Spiru Haret din fața Universității din București; „Gândirea”, București, anul XV, nr. 2, februarie 1936, p. 104 Al. Busuioceanu, *Cronica plastică 1935* referință la monumentul Spiru Haret din București.

ABSTRACT

Public Forum Monuments in the City Centers. A Case Study: The Creations of Sculptor Ioan Schmidt Faur

Evoking the way at the time sculptor Ioan Schmidt Faur answered beneficiaries in order to decorate the public forum with important symbols, we are of the opinion that his achievements at the same time anticipated the future amplification of the center of the settlement, or contributed to creating new centers in the concerned human communities. In all cases, the concerned monuments provide an occasion of dialog and meditation.

Our intention is that the present paper, prepared for commemoration of 75 years since the death of Ioan Schmidt Faur, creates for the art historians an occasion to analyze and appreciate correctly the artist's contribution to what constitutes the patrimony of public forum. By his achievements – both as a plastic artist and in his capacity of trainer of a new generation of artists – Ioan Schmidt Faur demonstrated his deep integration in the Romanian feeling and sensitivity.

